

2017
5a època
Núm. 4

ARXIV
del Centre Excursionista de Terrassa

des de l'any 1911

FOTOGRAFIA DE FAUNA: UN REPTE APASSIONANT

Per Xavier Martínez Perona

ESTUDI DELS COLEÒPTERS FLORÍCOLES DEL VALLÈS OCCIDENTAL

Per Eduard Vives Noguera i Antoni Comellas Garcia

LA HIPÒXIA A LES CAVITATS DEL NOSTRE ENTORN

Per Ignasi de Yzaguirre i Maura

RETROBADA LA BAUMA GRAN DE SANANA (VACARISSES)

Per David Hernández Hernández

LA COVA DEL GROC, MÉS QUE UNA LLEGENDA

Per Jordi Sebastià i Galí

2017
5a època
Núm. 4

ARXIV

des de l'any 1911

del Centre Excursionista de Terrassa

Publicació periòdica del
CENTRE EXCURSIONISTA
DE TERRASSA

Medalla d'Or de la Ciutat
i Creu de Sant Jordi

Sant Llorenç, 10
08221 Terrassa
(Vallès Occidental)
Telèfon 93 788 30 30
Fax 93 788 69 06
centre@ce-terrassa.cat
www.ce-terrassa.cat

Entitat adherida a:
Federació d'Entitats
Excursionistes
de Catalunya

Federació Catalana
d'Espeleologia

Federació Catalana
d'Esports d'Hivern

Institució Catalana
d'Història Natural

Societat Catalana
de Micologia

Redacció:

Martí Puig i Cabeza,
Eduard Vives i Noguera,
Salvador Vives i Jorba

Els autors dels articles són
els únics responsables de les
opinions i comentaris

Imprimeix: JM Gràfic, Terrassa
Dipòsit legal: B-5793-1963

253

Fotografia de fauna: un repte apassionant

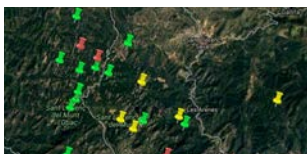
Per Xavier MARTÍNEZ PERONA

261

Estudi dels coleòpters florícoles del Vallès Occidental

Per Eduard VIVES NOGUERA
i Antoni COMELLAS GARCIA

267

La hipòxia a les cavitats del nostre entorn

Per Ignasi DE YZAGUIRRE i MAURA

272

Retrobada la bauma gran de Sanana (Vacarisses)

Per David HERNÁNDEZ HERNÁNDEZ

279

La cova del Groc, més que una llegenda

Per Jordi SEBASTIÀ i GALÍ

290

Flora Montserratina, segons l'abat Miquel Muntadas

Per Antoni COMELLAS i GARCIA

293

Francesc Palet i Setó

Per Eduard VIVES i NOGUERA

EDITORIAL:

- Estar a l'aguait 251

CRÒNICA:

- Assemblea 295
- Miscel·lània 300
- Llibre d'Honor 315

Excursió del CET a les fonts del Llobregat. (15/8/1911).

Darrere el Montcau. Foto de Josep Ma Arola (19/4/1925).

ESTAR A L'AGUAIT

Molt sovint anem comentant als editorials de l'Arxiu que hem d'estar a l'aguait i vetllar per la protecció i la salvaguarda del nostre patrimoni natural. A mida que va passant el temps, aquest interès proteccionista haurà de ser cada vegada més elevat degut a diversos i nous factors. L'augment de la població, els mitjans de comunicació i la facilitat d'accessos fan que cada cop tinguem la natura més al nostre abast. Però si a tot això li afegim les cada vegada més nombroses marxas, el "running", les motos, les bicicletes..., ens trobem amb un panorama que pot conduir que l'entorn natural sigui altament fràgil i difícil de tenir-ne un bon control. La salvaguarda de la natura és tasca de tots i no podem defallir davant l'impacte que dia rere dia s'està causant al nostre paisatge, a les nostres muntanyes, al nostre entorn. No ho dubteu: se'ns gira feina!

I és aquí on volem anar a parar, ja que també cal estar alerta amb els esdeveniments que malauradament estem vivint en l'actualitat a Catalunya. De tots és sabut que les arrels de l'excursionisme català fou motivat per l'interès de conèixer i estudiar el nostre país, amb grans dosis d'inquietuds culturals, científiques i socials. I tot això acompanyat d'una estimació profunda de Catalunya. D'aquesta Catalunya que volem pròspera i avançada a tot nivell, mantenint i potenciant els nostres valors, la nostra cultura, els nostres costums, les nostres tradicions, la nostra llengua i el nostre tarannà obert al món i a tot allò que ens envolta. L'excursionisme, un dels grans defensors de la nostra terra, no pot quedar indiferent davant la contínua agressió que està patint darrerament el nostre país per part d'aquells que volen trencar les nostres esperances de cara a un futur millor.

Hem de lluitar per vetllar i protegir el nostre medi natural, però també per defensar la nostra identitat com a país.

Redacció

Alauet. Reflex digital i teleobjectiu zoom 100-400 mm.

FOTOGRAFIA DE FAUNA: UN REPTE APASSIONANT

Per Xavier Martínez Perona

(Fotografies de l'autor)

Per què fem fotografia de fauna?

Sempre m'he preguntat per què ens dediquem a la fotografia de fauna en lloc de practicar un altre tipus de fotografia menys complexa i exigent. Malauradament, en desconec la resposta. La fotografia de fauna és una especialitat de la fotografia de natura, i potser una de les més difícils, però en canvi, de les que més satisfaccions dóna. Cada fotografia de fauna és un repte per al fotògraf, ja que ens hem d'enfrontar a diversos reptes, com ara són: conèixer la fauna que volem captar, els diferents ecosistemes, adaptar-se a les condicions ambientals i, el més important: depenem d'animals salvatges i del seu comportament, la qual cosa és incontrolable! No hi ha possibilitats de manipular a l'animal que vols fotografiar. Ell viu la seva vida i tu intentes fotografiar-lo en les millors condicions possibles. Així doncs, perquè fem fotografia de fauna? Doncs perquè fem el que més ens agrada, el que estimem, fem allò amb el què gaudim!

Baldrida balear. Reflex digital i teleobjectiu zoom 100-400 mm.

Els meus orígens

En el meu cas, de ben petit vaig començar a dedicar-me a l'observació d'ocells participant al PIGOT, el Grup Ornitològic de Terrassa. En aquell grup vaig conèixer persones que van estimular el meu desig d'estudiar, admirar i estimar la natura en general i la fauna en particular. Vaig aprendre a identificar les diferents espècies d'ocells,

Trencalòs. Compacta digital i telescopi (Digiscoping).

els seus plomatges variables i, molt especialment, a on trobar-los i com reconèixer el seu comportament. Era l'època d'en Felix Rodríguez de la Fuente a la televisió i tot plegat em va motivar a estimar i a respectar encara més la natura.

Tot i fer fotos amb equip analògic, no va ser fins al 2003 i gràcies a la revolució digital al món de la fotografia, quan descobreixo el Digiscoping i allò va canviar la meua vida. Aquesta tècnica tractava, i tracta encara, d'acoblar una compacta digital, mitjançant un adaptador, a un telescopi terrestre d'observació d'ocells. Els augments que s'obtenen amb un equip de Digiscoping són espectaculars, equivalents, en alguns casos, segons els augments de l'ocular del telescopi i el zoom òptic de la càmera, a un 4000 mm en fotografia convencional. La qualitat de les fotografies en aquella època era limitada, ja que treballàvem amb càmeres compactes digitals d'uns 4 MB. Ara, amb les càmeres actuals i la qualitat dels telescopis, els resultats són molt millors. Aquells equips de Digiscoping d'enfocament completament manual (sense visor, calia comprovar l'enfocament a les petites i no sempre nítides pantalles de les càmeres), eren complexos de fer servir. Qualsevol vibració dificultava el procés d'enfocar i eren equips voluminosos. Tot i així, vaig gaudir moltíssim i vaig aconseguir imatges que mai hauria somniat. Uns tres anys després vaig adquirir una reflex digital i un teleobjectiu zoom de qualitat i va arribar el moment de decidir-me per un dels dos equips. Vaig deixar el Digiscoping però mai oblidaré els grans i bons moments que vaig gaudir practicant-lo.

Tot i que el meu principal objectiu naturalístic i fotogràfic han estat sempre els ocells, també m'ha agradat estudiar i observar qualsevol altre tipus de fauna. Va arribar un moment en què decideixo comprar un objectiu macro per complementar el meu equip d'ocells habitual, i des de llavors descobreixo tot un món espectacular. En les meves sortides de camp combino les dues especialitats, les aus i el macro, sense deixar de banda qualsevol altra oportunitat de fauna que pugui trobar-me. La fotografia macro et permet veure detalls que no pots apreciar al camp i això esdevé quelcom màgic. Els ulls de les aranyes, els pèls d'una mosca, la textura i els colors de la molsa i els líquens, un petit món que no veus a ull nu i que la fotografia macro ens revela en

tota la seva plenitud. La fotografia macro de fauna és complicada, i més quan volem retratar invertebrats. Perquè, com ja he comentat anteriorment, depenem d'animals i es necessita molta paciència i perseverança. A més, estarem gairebé sempre per terra i patirem condicions adverses, com ara són: la curta distància al subjecte, la poca profunditat de camp, els obstacles naturals que ens taparan el millor punt de vista i, el sempre (sempre) present vent, que ens mourà el subjecte o el seu suport. Intenteu-ho i no us desanimeu! Al principi les imatges seran borroses o mogudes, l'enfocament no sempre serà allà on voldreu o el subjecte quedarà tallat... Però poder gaudir a posteriori de les imatges d'aquest món diminut val molt la pena.

Saitis barbipes. Reflex digital, objectiu macro 100 mm i flaix.

Podríem considerar la fotografia de fauna com una vessant més científica que artística però això no és del tot cert. Hi ha molts fotògrafs de natura amb una forta vessant artística. Personalment, intento que les meves fotos no siguin tan sols una imatge tipus guia d'identificació (o "postal" a l'argot fotogràfic). Vull, o més ben dit, intento fer quelcom diferent: captar un moment d'acció, un gest, una mirada, unes textures, un fons o un determinat ambient. Vull captar en aquestes imatges l'essència del què estic observant. Vull que la persona que després miri aquestes imatges gaudeixi d'aquelles emocions que jo vaig sentir mentre les feia. Però això no és senzill. A més a més de dominar la tècnica fotogràfica (velocitats, diafragmes, exposició, ISO...), és molt important deixar-se portar per la intuïció i els pressentiments. Hi ha moments i detalls que se'ns escaparien si no els apliquéssim, perquè la natura és un seguit de moments i detalls únics que passen i no tornen a repetir-se. Tampoc cal deixar-se portar per les normes convencionals, perquè al final som nosaltres els que decidim trencar-les sota el nostre criteri, i segons la nostra pròpia experiència, visió personal i intuïció.

Sempre s'ha dit que els fotògrafs de natura i fauna hem de tenir un conservacionista

a l'interior i no puc estar-hi més d'acord. Tenim la sort d'intentar transmetre la nostra consciència de conservació amb imatges, amb la finalitat que els altres també estimin la natura i la respectin. I en aquest sentit la fotografia de natura és una de les vies més potents que hi ha. En el meu cas, tan important és una diminuta aranya com un trençalòs, i voldria que les imatges d'un i altre provoquessin sentiments igualment poderosos a l'espectador, perquè tots dos són éssers vius i mereixen el nostre mateix grau de respecte i admiració.

L'equip per començar

Tenir l'últim model de càmera o el millor objectiu no són requisits indispensables ni tampoc sinònims d'èxit. Es poden aconseguir fotografies meravelloses de natura i fauna amb equips modestos, tot i que és cert que un equip de qualitat i el més avançat possible és aconsellable. El requisit més important és conèixer bé l'equip de què disposes i saber-ne les seves limitacions, per evitar futures decepcions. A mesura que avanci el nostre nivell, l'exigència de més qualitat en les fotografies ens portarà, sempre que la nostra economia ens ho permeti, a adquirir equips més avançats i de majors prestacions.

La primera decisió a prendre és quin tipus de fauna volem fotografiar, la qual cosa ens portarà a ajustar l'equip a les seves necessitats.

Reineta. Reflex digital i objectiu macro 100 mm.

Guineu. Reflex digital, teleobjectiu zoom 100-400 mm i flaixos inalàmbrics.

Si pretenem fer fotografia d'**ocells**, haurem de tenir en compte que s'espanten fàcilment i que haurem de mantenir una certa distància de seguretat entre nosaltres i l'animal. En aquest cas, l'equip que triarem serà una càmera reflex o càmera sense mirall i un teleobjectiu de focal fix i lluminós (si és possible), o un teleobjectiu zoom (molt més versàtil). Algunes càmeres compactes o càmeres *bridge* actuals vénen equipades amb objectius de llarg abast, que també ens poden fer un bon servei. És possible trobar-nos amb alguns **mamífers** en les nostres sortides de camp, i en aquest cas utilitzarem el mateix equip que he comentat per a les aus. La majoria de mamífers de les nostres contrades tenen activitat nocturna i per això un equip de fototrampeig (càmera trampa) serà el més adequat. En aquest tipus de fotografia no invasiva, l'equip està compost per una càmera amb detectors de moviment i flaix que s'activen quan detecten un animal a prop seu. Cal tenir clar que la qualitat fotogràfica que ofereixen els equips de fototrampeig és limitada, però ens permetran conèixer quina fauna habita a la zona escollida, i preparar, en cas de necessitar fotos de més qualitat, un *hide* (amagatall) per fotografiar-la, o un sistema de fototrampeig amb detectors de moviment individuals, bons flaixos i càmeres amb objectius de major qualitat.

Tant per a la fotografia d'aus com per a la de mamífers (i de fet per a la resta de fauna) podem fer les fotos practicant el que s'anomena "caça fotogràfica". És a dir, passejant pels diferents paratges naturals intentant caçar (fotogràficament parlant) la fauna que vagi apareixent. La caça fotogràfica és una bona opció si es realitza amb cura i amb roba convenientment adaptada al medi (camuflatge), però normalment estarem força lluny del subjecte (sobretot en el cas d'ocells i mamífers). Si volem fotos de més qualitat, que es tradueix en estar més propers al subjecte, són molt útils els

Daina. Reflex digital i teleobjectiu zoom 150-600 mm.

hides o amagatalls, des d'on podrem amagar-nos i ser invisibles a la fauna. Podem trobar *hides* tèxtils d'una o més places i amb diferents configuracions, formes i camuflatges a botigues de natura. Els observatoris públics que trobem a les diferents reserves naturals són també una opció excel·lent.

Per a la fotografia d'aproximació (o macrofotografia) d'**insectes** utilitzarem, a més de la càmera reflex o càmera sense mirall, un objectiu especialment dissenyat per a aquesta tècnica, i denominat "objectiu macro". Existeixen alguns accessoris dissenyats per reduir la distància mínima d'enfocament d'un objectiu normal i que ens resultaran

Bufoforats. Reflex digital i teleobjectiu zoom 100-400 mm.

més econòmics si estem començant, com per exemple els anells d'aproximació. Per a la fotografia macro de petits insectes és important també disposar d'una bona il·luminació, com els flaixos laterals o un flaix anular, perquè haurem d'estar molt a sobre del subjecte mentre prenem la foto i la il·luminació serà sempre molt deficient.

En el cas d'**amfibis** i **rèptils**, aquests també són animals molt esquius i fugen amb facilitat. Un objectiu macro (a partir de 100 mm, recomanable 150 mm o 180 mm) és un excel·lent aliat per fotografiar-los. Aquests objectius, d'una gran qualitat òptica, ens permeten apropar-nos gradualment al subjecte i anar fent fotos a mesura que ens hi atensem, de manera que, en cas que l'animal fugi abans que arribem a estar tan a prop seu com voldríem, puguem tenir algunes fotos ja fetes. Alguns teleobjectius zoom actuals permeten distàncies d'enfocament molt curtes, i poden actuar com a objectiu macro de molt més gran abast que un objectiu macro específic, que ens permetran

Lluert amb formiga. Reflex digital i teleobjectiu zoom 100-400 mm.

estar més lluny de l'animal però obtenint un gran augment. Funcionen molt bé per a papallones, libèl·lules, rèptils i amfibis.

Quin equip ens emportem en les nostres sortides per fotografiar fauna?

Quan afrontem una sortida per fotografiar fauna hem de preveure què ens trobarem i escollir amb cura l'equip, per a no portar ni més ni menys del necessari: Una bona motxilla; un trípode equipat amb una bona ròtula (encara que no sempre és imprescindible. Jo el faig servir poc); la càmera o càmeres (un segon cos és aconsellable en cas que la nostra càmera principal falli); objectius segons el tipus de fauna (teleobjectiu fix o zoom, objectiu macro, objectiu gran angular...); bateries suficients i targetes de memòria de recanvi... Però de vegades ens obsessionem en agafar tot el que tenim i hem

Cargolet. Reflex digital i teleobjectiu zoom 100-400 mm.

de considerar que, un excés de material no ens deixarà gaudir de l'experiència, ja que un pes excessiu ens provocarà un cansament i un mal d'esquena dels que posteriorment ens lamentarem. Tria bé el teu equip i aprofita-ho al màxim!

L'altre equip

A més de l'equip fotogràfic hi ha altres valors essencials que tot aquell que vulgui iniciar-se en la fotografia de fauna ha de tenir en compte i que ja he anat comentant: paciència, perseverança i, sobretot, respecte per al medi i la fauna. Cal ser pacient i esperar les millors oportunitats, perseverar fins a aconseguir els millors resultats, i conèixer i respectar els animals i els seus hàbitats. Mai en cap cas podem posar en perill la vida o provocar molèsties als animals que fotografiem per aconseguir una fotografia.

No hem d'oblidar que en fotografia de fauna hem d'estar sempre preparats abans que passi el moment que busquem o esperem. Imagineu-vos que portem tot el dia esperant que l'ocell en qüestió passi volant davant el nostre amagatall, però tenim l'equip amb la configuració incorrecta (ISO baix, velocitat lenta...): el que obtindrem serà una imatge borrosa. Si pretenem posar a punt l'equip quan ja està passant és molt probable que perdem l'oportunitat i la foto. Per a les escenes d'acció us recomano que mantingueu una sensibilitat ISO prou elevada que ens permeti una velocitat d'obturació alta. És preferible tenir una imatge amb gra (que després podeu tractar d'arreglar amb el programari d'edició fotogràfica que feu servir) que no pas perdre la foto del dia.

I finalment, un consell: en fotografia de fauna (i de fet, en qualsevol tipus d'especialitat fotogràfica) el més important és practicar, practicar i seguir practicant. La fotografia de fauna té unes característiques úniques. Si decideu practicar-la, no defalliu, tots els inicis són difícils. Les primeres fotos potser no seran allò que esperàveu, però en molt poc temps arribaran els primers resultats bons i la satisfacció que s'obté és increïble.

Nascut el 1966, Xavier Martínez és dissenyador gràfic i fotògraf autodidacta. És soci del Centre Excursionista de Terrassa i membre de diverses associacions, com la Societat Catalana de Fotògrafs de Natura (SCFN), l'Associació Espanyola de Fotògrafs de Natura (AEFONA), el Fotoclub Terrassa, la Federació Catalana de Fotografia, SEO-Birdlife (Societat Espanyola d'Ornitologia) i de l'Institut Català d'Ornitologia (ICO).

ESTUDI DELS COLEÒPTERS FLORÍCOLES DEL VALLÈS OCCIDENTAL

Per Eduard Vives Noguera i Antoni Comellas Garcia
Secció de Ciències Naturals del CET

Introducció

Durant els anys 2012, 2013 i 2014 el Centre Excursionista de Terrassa, posà en marxa unes campanyes de recollida de dades per a la catalogació dels coleòpters florícoles del Vallès Occidental. Aquesta tasca tingué lloc amb la col·laboració d'equips de voluntaris que recol·lectaren i fotografiaren les mostres de camp. La finalitat era crear unes bases de dades i d'imatges que, un cop identificades les espècies vegetals i els coleòpters, permetessin elaborar un estudi i una anàlisi dels resultats. Aquest projecte quedà englobat dins el programa "Projectes d'àmbit local de recerca participativa", de la Institució Catalana d'Història Natural (ICHN). En aquest treball presentem els primers resultats de l'estudi de gran part (80%) del material inventariat, amb un total de 338 espècies diferents de coleòpters i 176 de plantes identificades, algunes incloses en el treball de la Secció de Sabadell de la I.C.H.N. (1975).

Materials i mètode

Les campanyes de recollecció de coleòpters s'han realitzat preferentment amb fotografies de l'insecte i la planta on es troba. Solament en cassos de coleòpters molt petits o de difícil identificació, s'han capturat mostres que eren guardades en tubs de plàstic amb alcohol de 70º, les plantes dins de bosses de plàstic hermètiques, tot junt degudament etiquetat (Localitat + Municipi, data i recol·lector). Cada dilluns es podien entregar les mostres o les fotografies a la Secció de Ciències Naturals del Centre Excursionista de Terrassa. Tot seguit s'identificaven les mostres i s'introduïen les dades en un full d'Excel, amb els registres següents. Família, Gènere, espècies de coleòpters, gènere i espècie de cada vegetal, data, col·lector, determinador, localitat, municipi, coordenades UTM, i altura.

Per a la identificació de les espècies, el primer autor (E.V.) ha determinat els coleòpters (Vives i Garcia, 1989) pels escarabeïds, (Espuny, 1979) i (Martin-Piera i López-Colón, 2000) pels coleòpters longicornis, (González et al., 2007) per la catalogació ibèrica, (Petitpierre, 2000) per bona part dels crisomèlids. El segon autor (A.C.) ha determinat els vegetals (Bolós i Vigó, 1984-2001), utilitzant la bibliografia més actualitzada possible. Les mostres en fotografies es conserven en format JPG en un arxiu propi.

Material per a captures.

Les mostres de vegetals un cop identificades no s'han guardat, mentre que les mostres de coleòpters en alcohol, estan dipositades al Centre de Recursos de Biodiversitat Animal, de Facultat de Biologia, Universitat de Barcelona. També s'ha creat una pàgina web a la Institució Catalana d'Història Natural: <http://ichn.iec.cat>. En aquesta pàgina es poden consultar més de cent fotografies de coleòpters classificats i el llistat total de la base de dades de totes les 2.835 citacions i localitats estudiades.

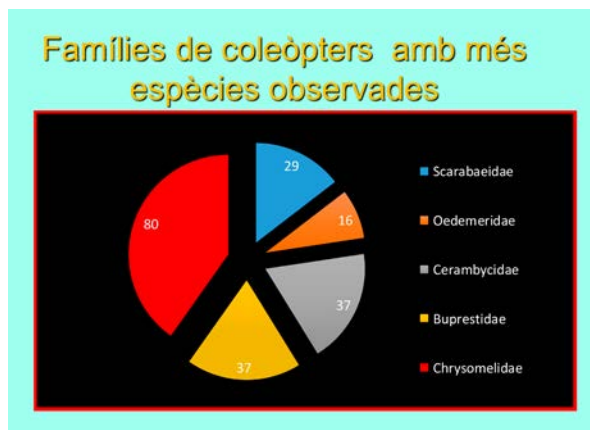

Captura amb fotografies a Can Torras.

El mes d'abril de 2013 es realitzà a la seu del Centre Excursionista de Terrassa un breu cursset d'entomologia, adreçat als col·laboradors de les campanyes, per tal de concentrar les recerques molt més específiques, buscant prèviament les plantes on viuen certs coleòpters, (Trócoli i Echanove, 2014) pels banyarriquers, (Echanove et al., 2016) pels crisomèlids.

Resultats

Estudiades 2.835 mostres, s'han registrat un total de 338 espècies diferents de coleòpters que s'apleguen en 166 gèneres. Un total de 176 espècies diferents de plantes. Les flors més freqüentades han sigut les flors més grans i més vistoses. S'han verificat moltes de les citacions de Vázquez, (1993). Les estepes (*Cistus sp.*) que floreixen en abundància, vistositat i llarg temps de floració, per exemple l'estepa blanca de Can Robert floreix el mes d'abril, i a la Mola el mes de maig. Si sumem les cites fetes en estepes trobem 432 cites, les més abundants del treball. L'estepa blanca (*Cistus albidus*), l'estepa negra (*Cistus monspeliensis*), l'estepa borrera (*Cistus salviifolius*), l'estepa crespa (*Cistus crispus*) i l'estepa ladanífera (*Cistus ladaniferus*). Aquestes dues últimes més escasses i localitzades, la crespa al sud de les Pedritxes, i la ladanífera prop de la Barata.

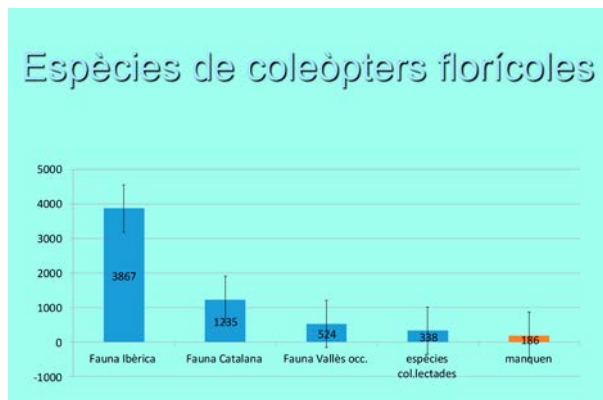

Percentatges de les cinc famílies més representades.

També els lletsons, sobretot *Sonchus* sp., tenen moltes cites: 201, molts coleòpters en depenen. Una família com les umbel·líferes, atrauen bastants coleòpters: la suma de quatre espècies com la pastanaga borda (*Daucus carota*), el fonoll (*Foeniculum vulgare*), la fonollassa groga (*Thapsia villosa*) i la canyaferla (*Ferula communis*) arpleguen 247 cites de coleòpters. També les vidues bordes (*Scabiosa* sp.) apleguen 102 visites. De la família de les rosàcies la gavarrera (*Rosa canina*) i l'englantina (*Rosa sempervirens*) més els esbarzers (*Rubus ulmifolius* i *Rubus canescens*) atrauen 134 citacions. D'una flor de la família de les compostes com la calcida blanca (*Galactites tomentosa*) i de la camamilla borda (*Anthemis arvensis*) n'hem recollit 135 cites.

Unes desenes de cites les trobem també en el hipèric (*Hypericum perforatum*) amb 37 cites, les malves (*Malva sylvestris*) amb 69 cites, els crespínells (*Sedum* sp.) amb 49, les corretjoles (*Convolvulus* sp.) 69 i les paparoles (*Papaver rhoeas*) 22 cites.

Quines han sigut les espècies vegetals menys visitades? Una espècie com la corona de reina (*Saxifraga catalaunica*) que viu a les cingleres de Sant Llorenç, amb una sola cita. Espècies escasses com el lliri menut (*Iris lutescens* ssp. *lutescens*) 2 cites, del narcís blanc (*Narcissus dubius*) 1 cita. Del tan conegut i abundant romaní (*Rosmarinus officinalis*) només 5 cites. De la menta (*Mentha rotundifolia*) 6 cites. De dues plantes amb flors molt petites només tenim dues cites a la jonça (*Aphyllantes monspeliensis*) i una de sola del clavellet prolífer (*Petrorrhagia prolifera*).

Número d'espècies ibèriques, catalanes i del Vallès Occidental.

Espècies de coleòpters més citades.

Les espècies de coleòpters més freqüents han sigut: *Oxythyrea funesta* amb 157 cites; *Mylabris quadripunctata* amb 145 cites; *Oedemera flavipes* amb 111 cites i *Stenopterus rufus* amb 109 cites. Volem destacar tres espècies de coleòpters que viuen sobre una espècie vegetal concreta; el tamarí (*Tamarix* sp.) 5 cites de *Pachnephorus tamarici*, el vern (*Alnus glutinosa*) 1 cita de *Agelastica alni*, i l'esperguera (*Asparagus acutifolius*) 4 cites de *Crioceris duodecimpunctata*. Totes tres espècies són d'àmplia distribució, no havien estat mai citades del Vallès Occidental. El total de 338 espècies diferents de coleòpters florícoles trobats al Vallès Occidental ens fa pensar que de les 524 espècies citades de la Catalunya mediterrània, encara se'n poden trobar al Vallès occ. 186 més (Vives, 2001). Cal remarcar la importància d'aquestes espècies com a pollinitzadors i destructors de fems, fongs i de la fusta (Vives 2001).

Lachnaia pubescens (Dufour),
Chrysomelidae.

Stenopterus rufus (Linné). Cerambycidae *Oxythirea*
funesta (Linné), Scarabaeidae.

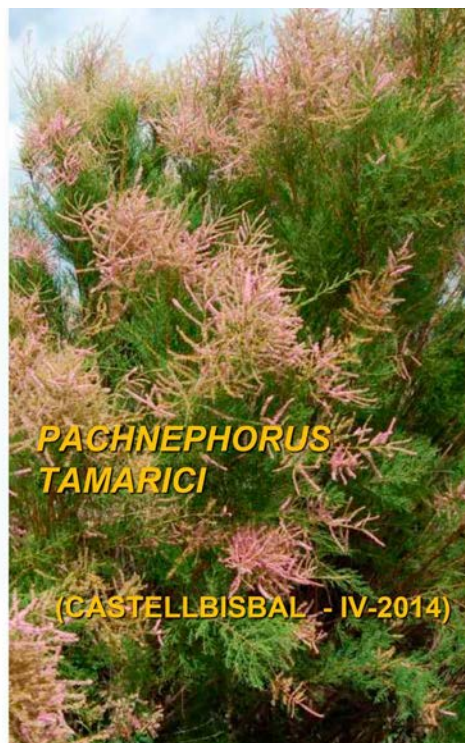
Chrytocephalus globicollis Suffrian.

Cerambycidae i Oedemeridae.

♀

Pachnephorus tamarici, sobre tamariu.

Oxythyrea funesta 157 cites a 43 vegetals
diferents

Cistus albidus
Cirsium vulgare
Rubus ulmifolius
Centaurea aspera
Galactites tomentosa
Verbascum thapsus

Plantes on viu *Oxythyrea funesta* (Meloidae).

Mylabris quadripunctata 145
cites

Mylabris quadripunctata (Meloidae).

Espècies vegetals estudiades:

Més abundants:

Cistus albidus: 242
Cistus monspeliensis: 178
Cistus salviifolius: 52
 Total *Cistus*: 472

Sonchus sp.: 182
Daucus carota: 93
Urospermum dalechampii: 77
Rubus sp.: 71
Knautia arvensis: 70
Galactites tomentosa: 66
Helichrysum stoechas: 49
Foeniculum vulgare: 47
Anthemis arvensis: 40
Pallenis spinosa: 37
Leucanthemum vulgare: 35
Hypericum perforatum: 27
Thapsia villosa: 26

Menys abundants:

Cistus ladaniferus: 4

Cistus cyprius: 3
Asparagus acutifolius: 3
Juncus sp.: 3
Laurus nobilis: 3
Clematis flammula: 2
Coriaria myrtifolia: 2
Lilium sp.: 2
Prunus spinosa: 2
Rosmarinus officinalis: 2
Scirpus holoschoenus: 2
Aphyllantes monspeliensis: 1
Clematis vitalba: 1
Dittrichia viscosa: 1
Echinops ritro: 1
Hyparrhenia hirta: 1
Globularia alypum: 1
Hieracium sp.: 1
Mentha rotundifolia: 1
Ononis spinosa: 1
Origanum vulgare: 1
Parietaria officinalis: 1
Pethroragia prolifera: 1

Phlomis lychnitis: 1
Pistacia lentiscus: 1
Potentilla hirta: 1
Reseda phyteuma: 1
Ruta angustifolia: 1
Scorodonia angustifolia: 1
Tragopogon dubius: 1

Espècies curioses:

Graminies: 1
Hordeum sp.: 1
Cistus crispus: 1
Cistus ladaniferus: 1
Iris lutescens: 1
Narcissus dubius: 1
Saxifraga catalaunica: 1
Jasminum fruticans: 1
Viburnum tinus: 1
Alnus glutinosa: 1
Tamarix sp.: 1
Hebdolaea imperialis: 1
Lindorus lophantae: 1

BIBLIOGRAFIA

- BOLÓS, O. & VIHO, J. (1984-2001): "Flora dels Països Catalans". Editorial Barcino. Barcelona. (5 volums).
- BROS, J. (2011): "Flora i Fauna del Parc Natural Sant Llorenç del Munt i de l'Obac". Brau edi. Barcelona. 119.
- ESPUNY, ANTONI (1979): "Contribución al estudio de la fauna de coleópteros de Sant Llorenç del Munt" Universitat de Barcelona, Departament de Biologia Animal, Barcelona, 103 pp.
- GONZÁLEZ, C., VIVES, E., ZUZARTE, A.J. (2007): "Nuevo catálogo de los Cerambycidae (Coleoptera) de la Península Ibérica". Monografías de la S.E.A., Zaragoza. 12:211.
- MARTÍN-PIERA, F., I LÓPEZ-COLÓN, J.I. (2000): "Coleóptera Scarabaeoidea-I", Museo Nacional de Ciencias Naturales, CSIC en Fauna Ibérica, Madrid, vol. 14:526 pp.
- PETITPIERRE, E. (2000): "Coleóptera Chrysomelidae-I", Museo Nacional de Ciencias Naturales, CSIC en Fauna Ibérica, Madrid, vol. 13:521 pp.
- VARIS AUTORS (1975): "Estudi del Parc de Sant Llorenç del Munt i de la serra de l'Obac". Grup de Sabadell de la I.C.H.N., 245 pp.
- TROCOLI, S. & ECHANOVE, P. (2014): Contribución al conocimiento de los cerambícidos del Parc de Sant Llorenç del Munt i de l'Obac. "Heteropterus", 14 (2): 175-186.
- VÁZQUEZ, X. (1993): "Fauna Ibérica, Coleóptera, Oedemeridae, Pyrochroidae, Pythidae, Mycteridae". CSIC. Museo Nacional de Ciencias Naturales, Madrid, vol. 6: 181 pp.
- VIVES, E. (2001): "Atlas fotográfico de los Cerambícidos ibero baleares". Argania Edit., Barcelona, 287 pp.

LA HIPÒXIA* A LES CAVITATS DEL NOSTRE ENTORN

Per Ignasi de Yzaguirre i Maura

Mossèn Norbert Font i Sagué ja va tenir problemes de “guilla” a l'avenc del Corral Nou, al Garraf, a finals del segle XIX, per tant, el tema és antic. En aquest moment només podem fer un fotograma fix de la situació perquè no tenim encara un seguiment o una seqüència d'informacions que ens permetin afirmar que la situació empitjora o que ho podem relacionar inequívocament amb el canvi climàtic.

Nivells de la hipòxia

1. NORMAL: amb uns nivells atmosfèrics superiors al 19 % d'oxigen (color verd).
2. MITJÀ: amb uns nivells del 17 % al 19 % d'oxigen (color groc).
3. SEVER: amb uns nivells per sota de 17 % (color vermell).

Paradoxa: Moltes vegades estem a 17,5 % i no notem res i no som conscients de que l'aire estigui enrarit (només notem que ens cansem més, com si estiguéssim en mala forma aquell dia) i en canvi d'altres vegades o cavitats diferents a 17,5 % d'oxigen ens trobem afectats i ens ofeguem. Això és degut als gasos que acompanyen aquesta hipòxia: a 17,5 % d'oxigen podem tenir 3,4 % de CO₂ i notem asfíxia angoixant o, en canvi, podem tenir 1,5 % de CO₂ i no notem res.

Geografia

A Catalunya coneixem 11 cavitats vermelles al massís del Garraf, 3 al massís de Sant Llorenç de Munt i una sola al Prepirineu, a la comarca de la Noguera. A Mallorca, però, Julie Helbling ens informa d'11 cavitats amb nivells molt alts de CO₂.

***Hipòxia, segons el Diccionari de la Llengua Catalana (Enciclopèdia Catalana).**

Hipòxia: Anòxia moderada.

Anòxia: Disminució o manca d'oxigen respirable en les cèl·lules o els teixits d'un organisme.

La literatura recull algunes cavitats vermelles a altres llocs del món, però a Catalunya i Mallorca es dona la major concentració mundial coneguda. Experts en contaminació ens parlen de la importància del tràfic marítim, tant mercant com de guerra en aquest tema. I també del tràfic aeri.

On consultar

- Al mapa Google *Monitoring of O₂ and CO₂ in caves and potholes*.
- Pàgina web de la Federació Catalana d'Espeleologia.
- Pàgina web de la Federació Balear d'Espeleologia.

Com explorar

Amb prudència i sentit comú. Les cavitats vermelles són per a estudiosos i cal portar aparells de mesura de l'aire. Aparells de suport respiratori opcionals.

Les cavitats marcades en groc cal explorar amb prudència i usant mesures suplementàries de seguretat.

En les zones properes a abocadors és mala idea fer servir encenedors per a detectar el nivell 16-17 % ja que s'ha detectat metà en un cas i també coneixem la dramàtica història de la dècada dels 70 a un avenc del Garraf que va haver-hi una forta explosió amb la mort d'un explorador.

Origen de les dades

UME de Gavà, Ignasi de Yzaguirre, Juli Serrano, Espeleobloc, Enric Porcel i Julie Helbling (dades de Mallorca).

Estat d'algunes cavitats del nostre entorn (any 2017).

Cavitat	color	Observacions
BREGA, AVENC DE LA		Mala fama
CAN CASTELLET DE DALT, AVENC DE	groc	17,4 % O2
CAN GARRIGOSA, AVENC DE	groc	17,6 % O2
CAN TORRES, AVENC DE	vermell	14,9 % O2
TEIXONERES, AVENC DE LES	verd	mesurat
CANAL DE MURA, AVENC DE LA	verd	mesurat
CANTARELLES, AVENC DE LES		Mala fama
CARBONERA, AVENC DE LA	groc	18,4 % O2
CASTELLSAPERA, AVENC DE	verd	mesurat
CLUB, AVENC DEL	groc	18,8 % O2
COMA D'EN VILA, AVENC DE LA	vermell	16,4 % O2
COVA FREDA, AVENC DE	verd	mesurat
ERA DELS ENRICS, AVENC DE L'	verd	mesurat
GRAN DE LA MUNTADA, AVENC		Mala fama
CAUS DEL GUITART, ELS	verd	20,9 % O2
L'ADERNAR, AVENC DE		Mala fama
LLEST, AVENC DEL	verd	mesurat
MUNONELL, AVENC DEL	verd	mesurat
MURA, COVA DE	verd	mesurat
PÈLECS, AVENC DE CAN		Mala fama
PICAROL, COVA-AVENC DEL	verd	mesurat
PIQUES, AVENC DE LES	verd	20,8 % O2
QUIM SOLBAS, AVENC	groc	18,4 % O2
SANT JAUME DE LA MATA, AVENC DE	vermell	14,2 % O2
SERRA DEL GALL, AVENC DE LA	verd	mesurat
SIMANYA GRAN, COVA	verd	mesurat
SIMANYA PETITA, COVA	verd	mesurat

verd Nivell normal groc Nivell mitjà vermell Nivell sever

Nota de la Secció d'Investigacions Subterrànies del CET

Completant la informació que ens ofereix l'Ignasi de Yzaguirre, voldríem comentar que la falta d'oxigen a l'avenc de Can Torres es troba al segon pou, no pas el de l'entrada. Passa una cosa similar als Caus del Guitart, on la falta d'oxigen no es troba fins molt a l'interior, en un lloc d'accés difícil.

A l'avenc de les Piques, on s'hi ha observat en alguna ocasió manca d'oxigen a la mateixa sala dels gorgs, darrerament s'han fet mesures i podem dir que no hi ha aire enrarit, a no ser a la saleta final, després d'una gatera a la galeria del riu. A l'entrada, la Diputació de Barcelona hi ha posat un rètol indicador de possible risc d'hipòxia.

També cal informar que alguns membres de la SIS han notat falta d'oxigen a l'avenc dels Codolosos, avenc de l'Illa i avenc de les Fusines.

Preguntes a Ignasi de Yzaguirre

Darrerament es parla sovint -sobretot entre els espeleòlegs- de la falta d'oxigen en alguns avencs, d'allò que normalment anomenem "guilla". És un fenomen molt corrent?

És corrent a determinades zones com és Garraf, Sant Llorenç de Munt-Serra de l'Obac o Mallorca i molt poc freqüents a la resta de Catalunya.

Quines creus que són les condicions perquè n'hi hagi en algunes cavitats i a altres no?

Com a condicions que afavoreixen l'aire enrarit hi ha: l'absència de corrent d'aire, cavitat amb boca petita, acumulació de matèria orgànica a l'interior de la cavitat que pugui fermentar, abundant vegetació a l'exterior i proximitat de fonts de CO₂ (molta indústria, important tràfic marítim, proximitat d'aeroports, important parc automobilístic... depenent de que hi siguin o no, hi haurà més o menys possibilitats.

Hi ha alguna època de l'any que és més propensa l'existència d'hipòxia?

A priori l'estiu serà la pitjor època. L'hivern l'aire més calent de les cavitats, té tendència a abandonar-les i cau aire fred de l'exterior que es barreja amb l'aire enrarit.

En un mateix avenc pot canviar el percentatge de la falta d'oxigen d'una època a l'altra de l'any?

Sí, pot canviar i, a vegades, molt. Per tant cal ser prudent amb les cavitats que tenen mala fama.

Avui que ja no es fa us del carbur, creus que la il·luminació per mitjà del sistema de led és un impediment per detectar la falta d'oxigen?

Avui recomanem no explorar cavitats amb atmosfera inferior a 17% d'oxigen. El carbur, sobretot amb el model "Escuain" amb bomba, és capaç de mantenir la flama fins el 12 %, per tant és un mal detector del 17 % d'oxigen.

Totes les persones responen igual davant la falta d'oxigen en una cavitat?

No, no responen igual. A l'exterior tampoc: a l'alta muntanya una persona es pot morir de mal de muntanya en presència d'altres persones que respiren amb relativa normalitat. Cal ser comprensius amb qui diu no trobar-se còmode i ajudar-lo a sortir a l'exterior.

Com detectes la falta d'oxigen si no disposes d'aparell mesurador?

Pels símptomes: primer notes com si no estiguessis en forma aquell dia, que tens calor. Finalment tens sensació d'ofegament, com si faltés aire. Una altra manera de poder detectar la falta d'oxigen és amb un encenedor de cigarretes, que al 16-17 % d'oxigen ja no s'encén, però aquest sistema és poc recomanable si hi ha un abocador a prop perquè pot generar biogàs, més dens que l'aire.

Si et trobes en una cavitat amb hipòxia, què fas? Hi ha algun sistema per fer augmentar l'oxigen?

Pots mirar de barrejar l'aire; d'introduir aire de l'exterior utilitzant un ventilador: Els turbo ventiladors s'estan mostrant especialment eficaços, enviant aire a 30 metres mercès un tub. També es pot fer servir equips autònoms d'aire comprimit (si la situació ho permet

i les dimensions són notables) o usar equips d'oxigen per a enriquir la mescla a respirar.

Perquè a Catalunya, i en concret els massissos del Garraf i Sant Llorenç del Munt-Serra de l'Obac és on hi tenim registrades més cavitats amb hipòxia, a l'igual que a l'illa de Mallorca?

Perquè coincideixen els principals factors que hem explicat abans: l'absència de corrent d'aire, cavitat amb boca petita, acumulació de matèria orgànica a l'interior de la cavitat que pugui fermentar, abundant vegetació a l'exterior i proximitat de fonts de CO_2 (molta indústria, important tràfic marítim, proximitat d'aeroports, important parc automobilístic) però també hi poden haver factors de tipus geològic o sísmic, amb contaminació des de l'escorça terrestre.

Què fa la Federació Catalana d'Espeleologia amb el problema de la hipòxia?

La Federació dona actualment especial relleu a aquesta problemàtica. El tema té una posició privilegiada a la pàgina web de la Federació. També disposa de dos equips d'anàlisi de gasos que el deixa als federats que ho demanin. La Federació, també està connectada amb la pàgina: *Monitorin of O_2 and CO_2 in caves and potholes* que permet consultes ràpides sobre les cavitats.

Cartell que hi ha a l'avenc de les Piques.

Aparell mesurador del nivell d'oxigen.

Foto: Ll. Domingo.

1 The impact of international shipping on European air quality and climate forcin. European Environment Agency Kongens Nytorv 6 1050 Copenhagen K Denmark Tel.: +45 33 36 71 00 Fax: +45 33 36 71 99 Web: eea.europa.eu Enquiries: eea.europa.eu/enquiries.

Ignasi de Yzaguirre i Maura és metge titular de la Unitat de Medicina de l'Esport. Consell Català de l'Esport. Generalitat de Catalunya.

RETROBADA LA BAUMA GRAN DE SANANA (VACARISSES)

Per David Hernández Hernández

Llegint l'interessant llibre *Pàgines Vacarissanes*, un recull de les col·laboracions mensuals que el botànic terrassenc Àngel Manuel Hernández va escriure per al butlletí *Vacarisses*, Balcó de Montserrat, vaig trobar un escrit que portava per títol *"Inutilització de coves a Vacarisses, l'any 1850"* (pàg. 276). En aquest article s'explica la resposta que va donar l'Alcaldia de Vacarisses a una carta circular de 19 de novembre de 1850 on el tinent coronel Antoni Bonet, comandant militar del cantó de Terrassa, instava a tots els alcaldes dels ajuntaments de la seva demarcació a destruir o inutilitzar les coves i els subterranis existents en els seus respectius municipis. El 30 de desembre del mateix any l'Alcaldia de Vacarisses va respondre a aquesta carta amb el memorial titulat *"Nota de las cuevas y subteraneos, destruidos e inutilizados en todo el termino o distrito de este pueblo"*.

La primera cavitat de la que es parla en aquest document és *"una cueva conocida con el nombre de Bauma Gran. Se halla en la heredad de Felipe Neri Gibert (a) Sanana en el paraje llamado Sot de la Espluga en dirección a poniente a medio cuarto de hora de distancia de dicha casa y a media hora del pueblo; pueden estar en ella más de dos cientos hombres pero es de las conocidas por balmas o sea de las que desde la parte de afuera puede verse todo el interior de ellas. No se ha destruido por considerarse imposible y sería muy difícil y costoso el tapiarla, y aun así proporcionaría mejor abrigo y asilo a la gente mala"*.

Des que vaig llegir aquest text, vaig estar donant voltes a aquesta Bauma Gran i, fins i tot, vaig arribar a preguntar a en Joan Arnau, propietari de la Farinera, sobre l'existència d'alguna gran balma prop de la masia de Sanana. Tot sense èxit.

Doncs bé, el diumenge 20 de març de 2016 vaig anar a visitar una petita barraca de pedra seca que havia trobat en Jordi Belil, i que m'era desconeguda. La barraca es trobava a la part baixa del que jo en aquell moment anomenava Sot de Sanana.

<http://barraquesdevacarisses.blogspot.com.es/2016/03/214-barraca-del-jordi-belil-sanana.html>

Després de fotografiar-la i prendre les dades corresponents (Coordenades geogràfiques - ETRS89 E 1.898078 N 41.616259), encara era d'hora, i per veure si trobava alguna barraca més, vaig decidir emboscar-me sot amunt aprofitant una pista quasi perduda.

Aquesta pista, no sense dificultats per a avançar, remunta el vessant hidrogràfic esquerre del sot. Quan la pista passava per sobre de l'aiguabarreig de les dues

La primera bauma. Foto: David Hernández.

capçaleres d'aquest torrent, em vaig fixar que per sota treia el cap una primera balma molt embardissada.

Però la dificultat per a accedir-hi i les seves modestes dimensions, em va fer llançar la tovallola i continuar uns metres amunt fins que, també sota la pista, vaig veure el que semblava una balma de dimensions ja respectables. Aquesta estava ubicada a la llera del començament d'una de les dues capçaleres del sot (Coordenades geogràfiques - ETRS89 E 1.899990 N 41.617533).

La balma gran de Sanana. Foto: David Hernández.

En apropar-m'hi, vaig veure que els voltants de la balma eren plens d'antics marges de pedra seca. Fins aquí dalt havien arribat els establiments de vinya a rabassa morta de la segona meitat del segle XIX!. Vaig rodejar fàcilment la balma per sobre del seu llavi superior, i un cop vaig ser a la comissura del vessant hidrogràfic dret, vaig esmunyir-me entre la bardissa per tal d'accedir al seu interior. Efectivament, la balma era gran, molt gran!, i als seus dos extrems hi havia uns tancats fets amb pedra seca, o sigui, era el que vulgarment es coneix com una balma obrada. Ja no calia que cerqués una barraca de pedra seca per a aquelles feixes que envoltaven aquell racó, perquè davant meu tenia el gran aixopluc que va abrigar aquells pagesos vacarissencs de segles pretèrits.

Un cop passada l'emoció del primer moment, vaig començar a relacionar aquesta cavitat amb aquella Bauma Gran de la que parlava la nota de l'Alcaldia de Vacarisses de l'any 1850. Tot lligava: les seves gran dimensions i la seva situació. Està dins l'heretat de Sanana (abans i ara), a ponent de la casa (realment al sud-oest), i a poca distància (290 metres en línia recta). I si aquesta era la Bauma Gran, el torrent on es troba és el Sot de l'Espluga. El mateix torrent que, aigües avall, actualment encara conserva quatre barraques de pedra seca. Això demostraria la intensa activitat agrícola que en el passat hi havia en aquest torrent.

La balma està oberta i encarada al sud, cosa que li dona unes condicions d'habitabilitat excel·lents. Les seves dimensions generals són les següents: el llavi superior del pòrtic

Diferents visions de l'interior i dels rodals de la Bauma Gran de Sanana. Fotos: David Hernández.

fa uns 4 metres d'altura màxima, i té uns 26 metres de llarg. Però, si resseguim el llarg de l'interior de la balma, s'arriba als 39 metres. A l'extrem est de la balma s'arriba a la màxima profunditat, amb uns 15 metres, tot i que a aquesta profunditat l'altura baixa a menys de mig metre.

L'espai que tanca la paret de pedra seca de l'extrem oest és el més petit, però sembla que és el que s'ha fet servir més recentment, tal i com ho demostra l'existència al seu interior d'una garrafa d'aigua de plàstic del tombant del segle XX.

El parament de pedra seca de l'extrem est tancaria un espai més gran, si no fos perquè li manquen uns 4 metres de llarg per connectar amb la comissura del llavi, on comença un marge de pedra seca ben conservat que continua cap a l'exterior de la balma. Al seu interior s'arriba a la màxima profunditat.

A la paret de roca de davant i amagades darrere unes heures que s'hi enfilaven, vaig descobrir uns guixats i uns gravats de difícil comprensió. Però al cap d'una estona vaig començar a desxifrar alguns d'aquests escrits.

En el primer escrit, fet amb guix blanc, s'hi podia llegir de forma desordenada "10 años", "Nuria Valls" en lletra anglesa lligada, i la correlació de números "123" diverses vegades.

Parament de pedra seca de l'extrem est i marge de pedra que continua cap a l'exterior. Fotos: David Hernández.

En el segon escrit, fet amb carbonet, s'intueix quelcom semblant a "LATRACA". Més endavant un gravat amb les inicials "X. P. M." i "J M R M" i la data "1-3-56", que va caure en dijous. Sota i en guix només s'arriba entendre una "J" seguida d'altres lletres en minúscula il·legibles.

Més a la dreta, i un altre cop en guix, es pot llegir "Vacaris", "Nuria Valls", en lletra anglesa lligada, i la data "29=8=31", que va caure en dissabte. Després el dibuix d'un ninot, que a mi em recorda a un guàrdia civil, amb tricorni i capa inclosa. Finalment també amb guix i lletra anglesa lligada es pot llegir "Ramon Riera".

El dissabte 26 de març, al cap d'una setmana d'haver trobat la balma, davant l'Ajuntament de Vacarisses, em vaig topar amb el Jordi Torrella, de cal Cargol, un dels més grans coneixedors de la història recent del poble. Li vaig comentar els dos noms que havia pogut desxifrar dins aquesta balma de Sanana; i ell, per a sorpresa meva, em va respondre que només en recordava i coneixia un: el de la Núria Vall (sense la "s" final). El Jordi em va explicar que la Núria era un dels quatre fills que havia tingut la família Vall-Camps. Aquesta família provenia de Camps, un petitíssim poble del terme municipal de Fonollosa (Bages), i va ser contractada com a masovers pel propietari de Sanana. Van estar-se a la masoveria de Sanana des de mitjan de la dècada dels 20 fins al final dels 40 del segle XX.

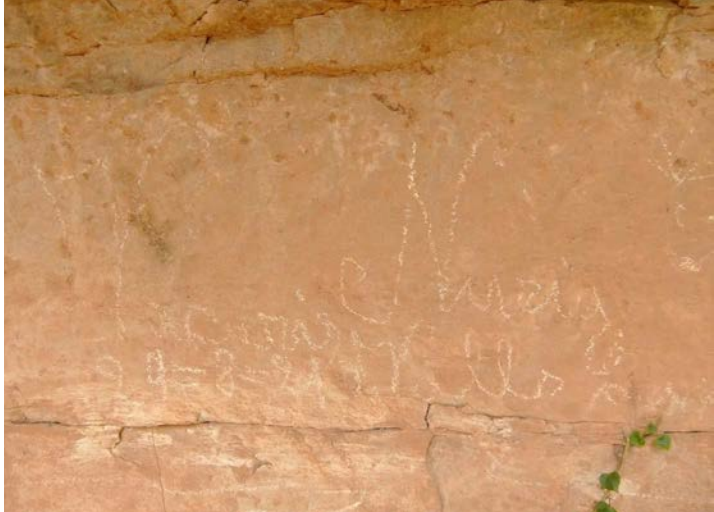
Finalment la incertesa econòmica de les collites i la duresa de la feina al camp va fer que, com d'altres masovers de masies veïnes, la família Vall-Camps es traslladés a viure al poble de Vacarisses. El Jordi també em va dir, coincidències de la vida, que una de les filles d'aquesta família que encara vivia al poble,

Inscripcions a la paret del davant de la balma. Foto: David Hernández.

la Concepció, havia mort aquell mateix dia; i que l'última cosa que sabia de la Núria és que vivia a la Bauma, i que després se n'havia anat a viure per la zona de Granollers amb la seva filla.

Aquell mateix dia, en arribar a casa, vaig recordar que al llibre *Retrats de Vacarisses* d'en Josep Maria Farrés apareixia una foto de família dels masovers de Sanana. I sí, efectivament, a la pàgina 38 vaig trobar una foto de l'any 1927 amb la família Vall-Camps posant per a la posteritat davant del que sembla és l'era enrajolada de Sanana. A la foto apareixen la mare amb un nadó en braços, el pare, la filla gran que deuria tenir uns 14 anys, un nen petit d'uns 4 anys, i finalment a la dreta una

Una mostra de les altres incipcions. Fotos: David Hernández.

nena d'uns 6 anys. Aquesta última deu ser la Núria Vall(s) que 4 anys després, quan en tenia 10, va guixar la paret de la balma.

D'aquell "Ramon Riera" i d'aquelles inicials no en sabem res. Però pel que fa a la "Nuria Valls" gairebé tot lliga per a asseverar que ho va escriure la mateixa Núria Vall Camps l'any 1931 quan encara residia a la propera masia de Sanana, juntament amb la resta de la família. Aquest tipus de lletra (anglesa i lligada) és el primer que s'ensenyava a l'escola quan s'aprèn a llegir i escriure.

A mi, per exemple, als anys 80, a l'escola em van ensenyar a escriure amb aquest tipus de lletra. L'idioma amb el que escriu la seva edat ("10 años") és el castellà, l'únic que li podien haver ensenyat a l'escola a la petita Núria. Hem de tenir en compte que només

Família Vall-Camps, masovers de Sanana, any 1927.

Foto: Reproduïda del llibre *Retrats de Vacarisses* d'en Josep Maria Farrés, amb permís de l'autor.

feia 4 mesos que s'havia declarat la Segona República, després de 6 anys de la dictadura de Primo de Rivera, on el català estava prohibit. L'única cosa que no lliga és la "s" del cognom de la Núria; potser només sigui un simple error ortogràfic d'una nena que està aprenent a escriure...

Tornant a la nota de l'Alcaldia de Vacarisses de 1850, la següent cova que es referenciava en l'escrit era *"otra cueva o balma sin nombre cerca la Torre de Moros (actualment coneguda com a Torrota de Vacarisses). Se halla situada en terreno de Fermin Gibert (cap de família de cal Ferminet en aquelles dates) cerca la torre dicha en direccion a poniente y es tambien de las que puede descubrir-se todo su interior desde la parte afuera, teniendo unas treinta varas de largo y seis de profundidad (si una vara catalana són 83.6 cm, la balma feia 25 m de llarg per 5 m de profunditat). Dista medio cuarto de hora de la casa llamada Vives y un cuarto del pueblo. No se ha destruido ni obstruido por las mismas razones por las que se ha dejado de verificarse de la anterior"*.

En el moment que llegia aquest text ja sabia quina era aquesta balma tan ben localitzada i descrita a mitjan segle XIX. Ja me n'havien parlat el Cisco Badia de cal Simon (també de cal Julito) i el Toni Masana de cal Ton Carnisser (també de cal Cafeter i cal Quirol). El primer, per tradició oral de la família, l'anomena balma del Toni, mentre que el segon, també per tradició familiar, l'anomena balma del Pastor.

Poc després també vaig preguntar-li per aquesta balma al Tonet Duran de cal Pau Gran (al cel sia), últim representant d'una nissaga de pagesos que ha treballat la terra d'aquests verals durant centenars d'anys. S'ha de tenir en compte que la balma es troba només uns 300 metres per sobre de la seva masia. Em va explicar que per a ell i la seva família aquesta és simplement la balma sota la Torrota. Tot i així, em va explicar que l'últim vacarissenc que l'havia fet servir era el Peret Casas de cal Jeroni. *"Qui és el Peret de cal Jeroni?"* li vaig preguntar jo. I em va respondre que va ser uns dels últims pastors de cabres del nucli urbà del poble, i que va pasturar el seu ramat per aquesta zona. També em va explicar que durant els dies de "la Retirada", al final de gener de 1939, el Jeroni va tancar el seu ramat dins aquesta balma allunyada del poble per tal d'evitar que li requisessin les cabres (eufemisme de robar).

Poc després d'aquestes converses, vaig anar a visitar la balma. La forma més fàcil d'arribar-hi és agafar el SL C-51 que comença a plaça Joan Bayà de Vacarisses i que ha estat senyalitzat pel Parc Natural amb pals indicadors. Aquest sender finalitza a la Torrota. Un cop allà hem de continuar en sentit oest (cap a Montserrat) uns 100 metres més, i aquí haurem de cercar el millor pas per a baixar un graó del cingleret del vessant solell de la carena.

Coordenades geogràfiques - ETRS89 E 1.906631 N 41.609928

Les dimensions generals de la balma, que jo mateix vaig poder mesurar, són les següents: el llavi superior del pòrtic fa uns 2 metres d'altura i uns 14 metres de llarg, mentre que a l'extrem est de la balma s'arriba als 7 metres de profunditat màxima. És en aquesta banda est on s'hi troba un vetust parament de pedra seca que tanca un ample espai.

No hi ha cap dubte que aquesta és la segona balma de la que parla la nota de l'Alcaldia de Vacarisses. Està a prop de la Torrota de Vacarisses, en direcció a ponent, i dins la propietat de cal Ferminet, o sigui, al vessant solell de la carena de la Torrota. Gràcies a una antiga documentació que he pogut consultar, sé que l'extrem occidental del solell de la carena de la Torrota va ser propietat de cal Ferminet, almenys, des de mitjan segle XIX i fins a l'any 1946, quan ho va adquirir l'Antoni Roura. En canvi, tota l'obaga de la carena pertany a la propietat de can Vives.

Balma del Toni o del Pastor o de Sota la Torrota. Fotos: David Hernández.

És veritat que hi ha una cosa que no lliga del tot: les dimensions de la balma. Però s'ha de tenir en compte que durant els últims 166 anys pot haver variat la seva morfologia a causa dels agents erosius externs (meteorització); els mateixos agents que la van formar inicialment. A això s'hi ha d'afegir el fet que, els criteris d'amidament dels tècnics de l'Ajuntament i els meus poden ser diferents, per a una balma d'una morfologia tan irregular com aquesta.

La tercera cova de la que parla la nota és *"la cueva del manso Bovet. Se halla situada a unos dos cientos pasos de la casa llamada el Bovet a la parte de cierzo (nord), pudiendo contener unos veinte hombres. Dista del pueblo cosa de una hora. Queda destruida de suerte que no puede penetrarse en ella"*.

La veritat és que encara tinc pendent apropar-me al Bovet per a fer-hi una ullada, però de ben segur que l'Ajuntament de Vacarisses va fer bé la seva feina, i va deixar definitivament obstruïda aquesta tercera cova. Per cert, tal i com explica l'Àngel Manuel Hernández en el seu llibre, pocs dies abans i en aquesta mateixa cavitat, els Mossos d'Esquadra van desarticlar un grup que es dedicava a falsificar moneda. Quina coincidència!

A partir d'aquí la nota de l'Alcaldia de Vacarisses comença a parlar de forma genèrica i sense especificar-ne cap en concret de *"cuevas vulgo Balmas de la Portella y Roca Salvatge del manso Ubach..."*, que a mi ja no m'interessen per a aquesta ressenya.

BIBLIOGRAFIA

- Pàgines Vacarissanes. Àngel Manuel Hernández i Cardona (autoedició, 2009)
- Retrats de Vacarisses. Josep M. Farrés Trias (Ajuntament de Vacarisses, 1999).
- Mapa del Cadastre parcel·lari de Vacarisses de l'any 1944 (Ajuntament de Vacarisses).

WEBGRAFIA

<http://amagatallsdesantllorenc.blogspot.com.es/2016/04/retrobada-la-bauma-gran-de-sanana.html>. De David Hernández. Hi podeu llegir el contingut íntegre de l'article.

<http://barraquesdevacarisses.blogspot.com.es/>. De David Hernández.

LA COVA DEL GROC, MÉS ENLLÀ DE LA LLEGENDA

Per Jordi Sebastià i Galí

Som a l'hivern, fa fred, i a la vora del foc, els vells, contenen històries de versemblança qüestionable. Els més menuts escolten amb atenció neguitejats perquè aviat hauran d'anar a llitar-se. Algú, en algun moment esmenta la paraula màgica i, fins i tot els més grans, paren el que estant fent per seguir el relat amb atenció, "El Groc". Aquest nom innocent de coloraina infantil és el qui provoca el silenci més gran. Velles pors i antics herois del poble passen de l'imaginari col·lectiu a omplir els pensaments dels assistents. I això s'esdevé no només en una casa aïllada, sinó a qualsevol lloc de la contrada on aquest mot sigui esmentat.

Som a un petit poble del Maestrat de la província de Castelló en plena comarca dels Ports, som a Xiva de Morella. Pels qui no el situeu us en faré cinc cèntims: Xiva és un poble integrat al terme municipal de Morella situat a la riba dreta del riu del mateix nom en una foia a 898 m sobre el nivell del mar i al peu de la serra de Xiva. Està a 8,5 km de Morella, la població més important de la comarca i centre turístic i històric de primer ordre. La carretera CV-117 porta a Xiva pel que s'hi ha d'anar expressament. Aquest fet afavoreix que sigui un dels llocs més tranquils de l'entorn immediat. Actualment (2017) viuen a Xiva unes 25 persones, havent-hi una població flotant i internacional, sobretot estiuencs, molt important. Les cases de Xiva estan gairebé totes restaurades formant un dels nuclis més bonics i pintorescos de la comarca, cosa que ha provocat que en els darrers anys hagi augmentat molt el turisme rural. L'entorn natural de Xiva és impressionant per la flora i la fauna salvatge, a més de ser un paradís pels paleontòlegs. És un lloc ideal per practicar l'excursionisme, l'escalada, el BTT i l'espeleologia. La cova del Groc n'és un clar exponent.

Anem a pams! Per centrar el tema hauríem d'explicar qui és, o, més ben dit, qui era el Groc, perquè, en contra de la primera aparença, aquest nom fa referència a una persona enaltida i vilipendiada, per la història i la llegenda, a parts iguals. Tot i la informació de la que disposem avui en dia, si ho preguntem a la gent de la comarca uns diran que era un bandoler sanguinari, altres que era un bandoler que robava als rics per afavorir els més necessitats, us poden dir que no va existir i que tot és llegenda i, ben pocs us en diran la veritat. El nom del Groc, volgutament o no, sempre està rodejat d'una aura de misteri i màgia, que fa que tothom en pari atenció al més mínim esment. Fins i tot la història oficial, depenent de qui l'escriu, el tracta com un heroi o com un malfactor indesitjable. Som-hi!

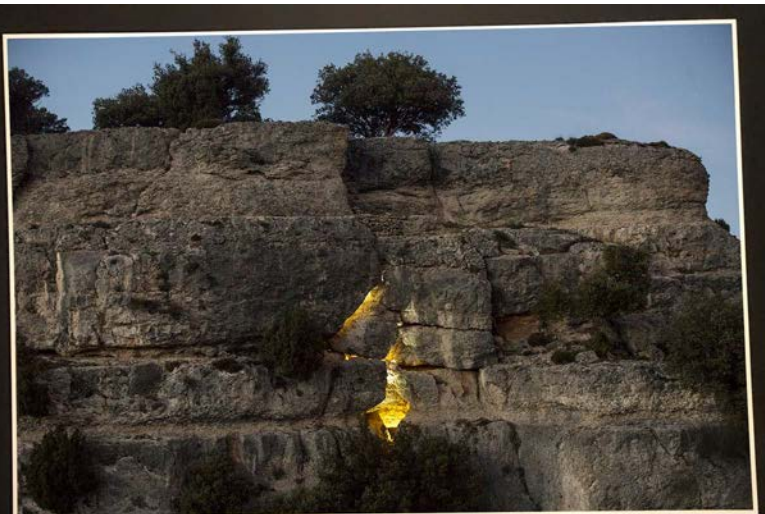
El Groc, mite i realitat

La comarca dels Ports, està farcida d'històries de bandolers, maquis, carlistes i lluitadors de tota mena. Alguns d'aquests han assolit fites de popularitat molt altes, i encara avui, és normal a qualsevol conversa entre veïns, que apareguin esmentats en la seva vessant més mítica o popular; cosa que fa que sigui difícil destriar-ne la realitat de la exageració, o directament la llegenda. Com hem dit abans un d'aquests personatges és el Groc.

Del Groc, però, hi ha molta informació històrica ja que es tractava d'un dels principals guerrillers carlistes a les ordres del general Ramon Cabrera. Aquest el va anomenar capità de la milícia de voluntaris realistes que es va formar al Forcall, poble on va nàixer. Va actuar a la comarca dels Ports i al Maestrat de Terol, sobretot en el període comprès entre la primera i segona guerra carlista a partir del 1839, data de la signatura del Tractat de Vergara, que posava fi, oficialment, a la primera guerra carlina del nord.

El General Cabrera, conegut com "el tigre del Maestrat", no va acceptar mai aquest tractat per considerar-lo una traïció a la causa. A aquest període se'l coneix a la comarca com el de "La Guerra del Groc".

La relació del Groc amb Xiva de Morella és molt estreta i fins i tot la cova més amagada del municipi porta el seu nom. El primer cop que en vaig sentir a parlar, ja fa uns quants anys, vaig quedar fascinat per les històries que em van explicar. Jo solia passar moltes hores parlant amb la gent gran de Xiva. Molts vespres, ja fos a la vora d'un foc o asseguts al carrer,

Tots tres han sabut, sense paraules, que aquella abraçada intensa seria segurament la darrera en aquest trist món. Han deixat córrer les llàgrimes i no s'han dit gaires coses. El Groc els ha explicat que Pep lo Bo ha sabut trobar-lo a la cova del barranc de Xiva, i que durant la nit l'ha ajudat a entrar al poble i a trobar fins a casa seva per les teulades...

Fotos de la cova del Groc del foto periodista Julio Carbó per al llibre "Capità Groc".

parlàvem del bé i del mal i de tot allò que s'esdevé en aquest món, però sobretot, parlàvem d'històries de joventut, penalitats viscudes, costums i festes, i com no podia ser d'altra manera, de bandolers, maquis i tota mena de gent amb la que havien tractat o n'havien sentit explicar quelcom... Al ser Xiva un poble relativament aïllat, les seves gents solen ser molt comunicatives i acollidores. Entre els meus interlocutors vull destacar a l'Andreu Albalat, al Marco Adell i a la seva dona Milagros, amb els que vaig passar moltes hores i vaig compartir moments inoblidables. Amb la Milagros, encara ara, de tant en tant, tenim un canvi d'impressions i em posa al dia de l'actualitat de Xiva.

Però qui era el Groc? El seu nom complet era Thomás Esteban Joaquín Penarrocha Penarrocha, i havia nascut al Forcall el 26 de desembre de 1805, en el sí d'una família molt nombrosa, n'era l'onzè fill. Va morir assassinat a traïció al mas de Torres a les Parres de Castellote (Maestrat de Terol) el 18 de juny de 1844, als 39 anys. En algunes cròniques al Groc se'l coneix també com a comandant Penarrocha o el "Groc del Forcall", en altres, apareix el nom escrit amb variants: Peñarrocha, Penya-roja, Pena-roja, Penyarroja... El sobrenom de Groc li bé dels llargs bigotis rossos (grocs) que acostumava a lluir.

Va ser un lluitador indomable, incansable i insubornable. Va ser l'enemic número ú del tinent general liberal i isabelí Juan de Villalonga, que va aconseguir de transformar la seva imatge d'heroi carlista, a bandit sanguinari. Aquest general era un home dur que va dictar un ban disposant que fossin executats tots els carlistes fets presoners. De

tota manera, davant la impossibilitat d'acabar amb el Groc, en Villalonga va oferir-li l'indult i diners (2000 duros de l'època i un sou), però el Groc va preferir seguir lluitant pels seus ideals. Per tal de capturar-lo, no va dubtar en extorsionar a la família i, en veure que no aconseguiria res, els va exiliar a València. Està escrit que davant les proposicions de Villalonga, el Groc va contestar que abans moriria que acceptar la humiliació davant els seus enemics i, també, que va dir a la seva filla Manuela, que preferiria que aquesta l'empentés des de dalt de la Penya del Migdia a l'abisme, abans que acceptar qualsevol proposició d'en Villalonga. La filla, que aleshores només tenia 14 anys va ser pressionada per en Villalonga que volia saber on era el Groc, la va amenaçar d'afusellar-la; ella va contestar que encara que ho sabés mai delataria al seu pare i que preferia morir mil vegades abans de fer-ho.

La popularitat del guerriller no va deixar d'augmentar com demostren els versos d'un poeta del Forcall:

*Per ací mos quede el Groc
mantenint molt alta i llista
la bandera realista
neta com la llum del sol.*

La mobilitat del Groc i els seus homes degué ser prou àmplia atenent a la prevenció que en tenien les autoritats liberals. Al Groc no hi havia manera d'atrapar-lo, tenia refugis arreu i era molt hàbil en esmunyir-se dels seus perseguidors. Per altra banda coneixia el terreny pam a pam. La prova és la mateixa cova del Groc de Xiva de Morella. Molts xivatans encara ara no saben la seva ubicació. Pots passar pel costat sense veure-la de tant amagada que està. És curiosa la seva morfologia que permet, des d'un forat a la part superior, com si fos una finestra, vigilar l'entorn sense ser vist i, alhora, protegir l'entrada. Diuen que el Groc la utilitzava per amagar-se de tant en tant. Un altra episodi que confirma aquesta habilitat, és el que va succeir el 30 de maig de 1844 al santuari de la Balma, a Sorita. Quan el Groc estava aparentment acorralat a la paret de la Balma i sense escapatòria aparent possible, va aconseguir escalar-la saltant i agafant-se a les branques d'una sabina, i d'allà roca amunt. Aquesta sabina encara existeix i és coneguda popularment per la "sabina del Groc".

Tot i la imatge romàntica que en podem tenir. Les guerres però no estan exemptes de crueltats, odis i venjances. L'any 1843, el Groc va fer afusellar a l'alcalde, al secretari, al cap dels anomenats "pesseters" del Forcall i a una altra persona, en plena plaça Major per traïdors a la causa carlista, obligant als seus convilatans a ballar i beure davant dels cadàvers.

Finalment però, quan el Groc havia decidit de marxar a l'exili fart dels horrors de la guerra bruta, i a l'espera de l'indult d'Isabel II, va ser quan la cobdícia humana va acabar amb ell. Per 6000 duros, i quan va anar a acomiadar-se'n, va ser traït pels masovers del mas de Torres que havien estat amics seus. Diuen que mentre menjaven tots plegats a la cuina, un grup d'homes armats va irrompre ferint-lo a la cuixa. Encara va poder sortir a l'exterior on va patir una mort terrible. Després d'haver estat colpejat i maltractat vilment va ser arrossegat pel terra pedregós del voltant de la finca lligat a la cua d'un cavall. Se li va negar la confessió i, diuen, que en el seu darrer alè, just abans del tret

de gràcia, encara va dirigir unes paraules de retret als qui l'havien traït... Segons la llegenda, un cop mort, li van arrancar un floc de pèl del bigoti i ensenyant-lo com un trofeu cridaren que era un regal per a la reina Isabel II. El cadàver del Groc, mutilat i maltractat, va ser exhibit públicament a la plaça del Forcall.

En ple segle XXI el personatge i el mite del Groc continuen despertant la curiositat i l'interès de totes aquelles persones que en senten parlar. En aquest sentit podem afirmar que manté un presència ben real. L'ajuntament del Forcall, per exemple, ha organitzat diverses edicions de l'anomenada *Ruta del Groc*, que des del Forcall, a peu o en autocar, s'endinsa en terres aragoneses fins el mas de Torres lloc on va ser assassinat el nostre personatge.

La ruta senderista amb aquest nom té un recorregut de 13,88 km amb uns 300 m de desnivell màxim. S'inicia al Forcall i acaba al mas de Torres.

Referent a la història, l'ajuntament del Forcall, va editar el 1997, el llibre "La guerra del Groc: memorias de un guerrillero carlista forcallano 1833-1879". Aquest, transcriu el manuscrit del 1874 escrit a la presó de Morella pel gendre i confident del Groc, en José Bordas Marcoval, mentre complia pena per les seves accions.

Pel que fa a la vessant literària, el mes de març de 2013, l'escriptor de Traiguera Armando Vericat va publicar, a l'editorial Cossetània de Valls, la seva segona novel·la anomenada *La maledicció del Groc*, en la que el nostre personatge en juga un paper realment malèfic. Més recentment en Víctor Amela ha guanyat el premi Ramon Llull en la seva edició de 2016, amb el llibre "La filla del capità Groc", on narra les peripècies del nostre personatge i per primer cop parla de la cova del Groc. Curiosament l'autor no coneixia la cova i la va venir a visitar a Xiva després de publicada la novel·la.

A rel d'aquesta publicació i del gran èxit mediàtic aconseguit, el foto-periodista d'origen morellà, Julio Carbó, ha publicat aquest 2017 "Capità Groc" un magnífic llibre de fotografies dels indrets on transcorre la trama i les peripècies del nostre personatge. No hi falta la foto de la cova del Groc en la que vaig col·laborar il·luminant-ne l'interior.

En la presentació d'aquest darrer llibre, a l'agost d'aquest any 2017, s'han produït una sèrie d'esdeveniments al Forcall que han tornat a posar el nostre personatge al centre de l'interès popular i turístic de la zona. Les fotografies en gran format s'han exposat a l'església de l'antic convent del Forcall que feia moltíssims anys que no s'utilitzava, i en la inauguració, han participat totes les entitats locals: gaiters, tabalaters

Teatralització del personatge del Groc.

del Forcall, els dansats i les gitanetes, la confraria de Sant Antoni amb la santantonà, la bandera de sant Cristòfol, i fins i tot el mateix capità Groc teatralitzat amb tots els guarniments, inclosos les armes i els bigotos. Els forners han presentat i regalat també la pasta del Groc i, per si no fos prou, l'ajuntament de Forcall i la colònia forcallanocatalana han presentat una nova ruta. "La ruta del Groc" està explicada dins d'un fullet d'informació que a més també compta amb un disseny nou i personalitzat que crea la imatge i logotip de la iniciativa. "Un bigot groc com el del guerriller i unes espadenyes precedit tot per la roca del migdia, han estat el disseny de Víctor Llàcer que ha produït per aquesta ocasió. Al terra la ruta es podrà seguir amb les plaques identificatives amb número i bigot". Aquesta informació a més de pels veïns del poble i de la comarca, també està dedicada al turisme, per això mateix els fullets informatius es troben a l'oficina de turisme de Forcall.

A Xiva, lloc on el Groc va sojornar sovint a la seva cova particular, no pot faltar, i no falta, l'apartament rural que porta per nom "La cova del Groc". Com a curiositat en Víctor Amela quan va venir a Xiva convidat per nosaltres a visitar la cova, es va hostatjar, sense saber-ho, en aquest apartament. Va tenir una sorpresa majúscula doncs no s'imaginava l'abast comarcal del personatge. Com veiem la llegenda continua ben viva i està al centre de l'actualitat més punyent.

La cova del Groc

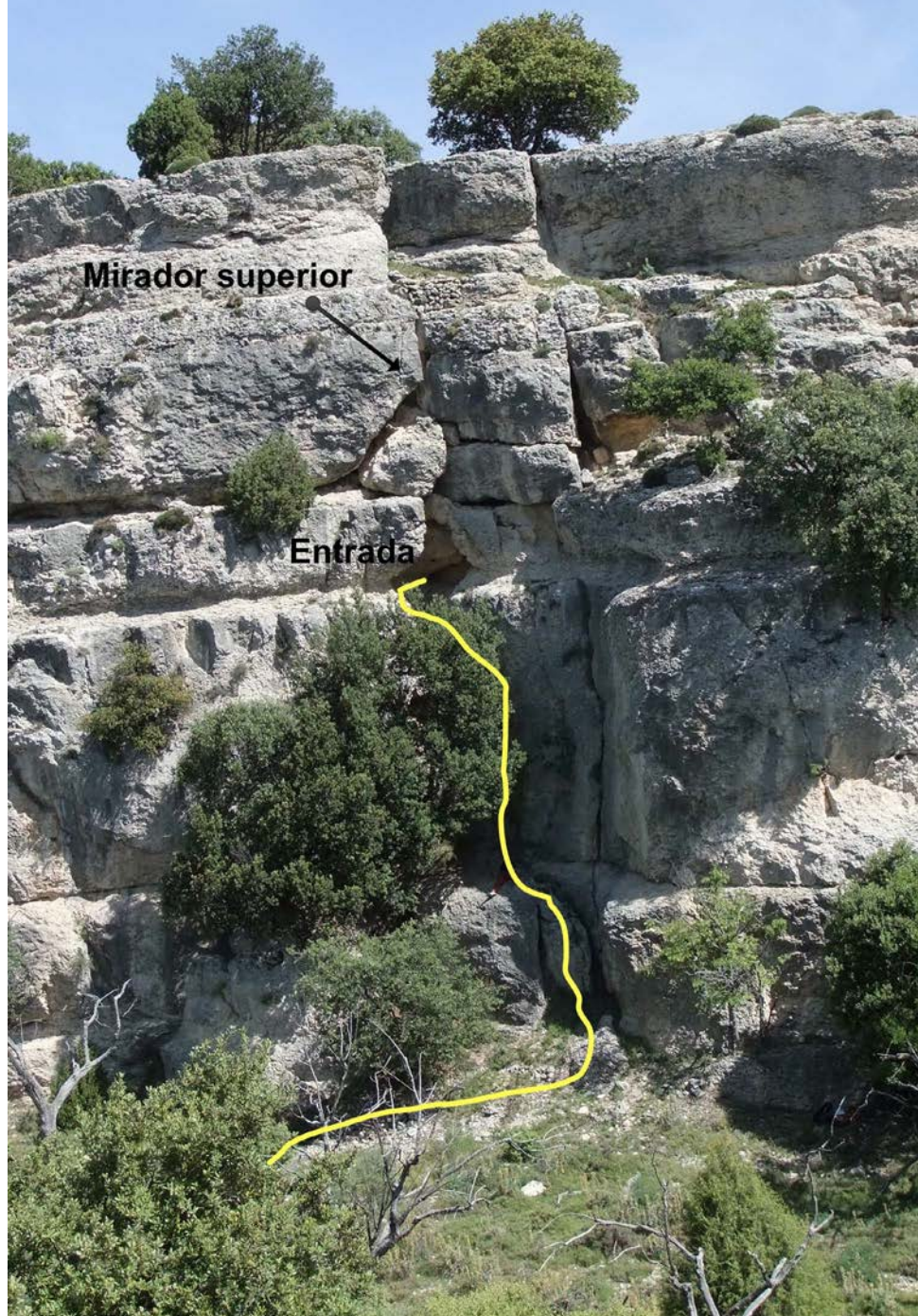
La cova del Groc, pel que sembla, ja va estar ocupada amb molta anterioritat als fets que he comentat. Al cim de la mola del Castell, just per sobre de la cova i a la seva boca d'entrada, s'han trobat restes de ceràmica prehistòrica, i posteriors, que fan pensar que podia haver estat utilitzada com a refugi en diferents èpoques. Concretament, segons consta a l'inventari de jaciments arqueològics de la Generalitat Valenciana, es van trobar: un fragment de l'edat de bronze amb cordó incís; ceràmica ibèrica amb decoració pintada de filets amb desgreixant i pasta grollera; i fragments informes de ceràmica medieval. Tot un repte pels estudiosos.

A Xiva de Morella hi ha moltes cavitats ben documentades i topografiades. El mateix autor d'aquest article les ha recollit en un llibret i n'ha fet difusió per Internet mitjançant el vídeo penjat a Youtube "Espeleologia a Xiva de Morella". El relleu de Xiva, d'origen càrstic i format per roca calcària, presenta infinitat de balmes, avencs o coves. Moltes d'aquestes han estat aprofitades per l'home des de molt antic, ja sigui com a refugi, habitatge o per al bestiar. Aquí només ens centrarem en la cova del Groc situada a l'indret anomenat el Castell.

El Castell és la formació rocosa que es troba just davant del poble mirant en direcció S. No hi ha cap construcció. Rep el nom per l'imponent de les seves parets. El seu cim, coronat per una creu de fusta ben visible des de tot l'entorn, està a una alçada de 1.004 m sobre el nivell del mar. A la cara S del Castell, no visible des del poble, i degut a la diàclasi, s'ha format la cova del Groc.

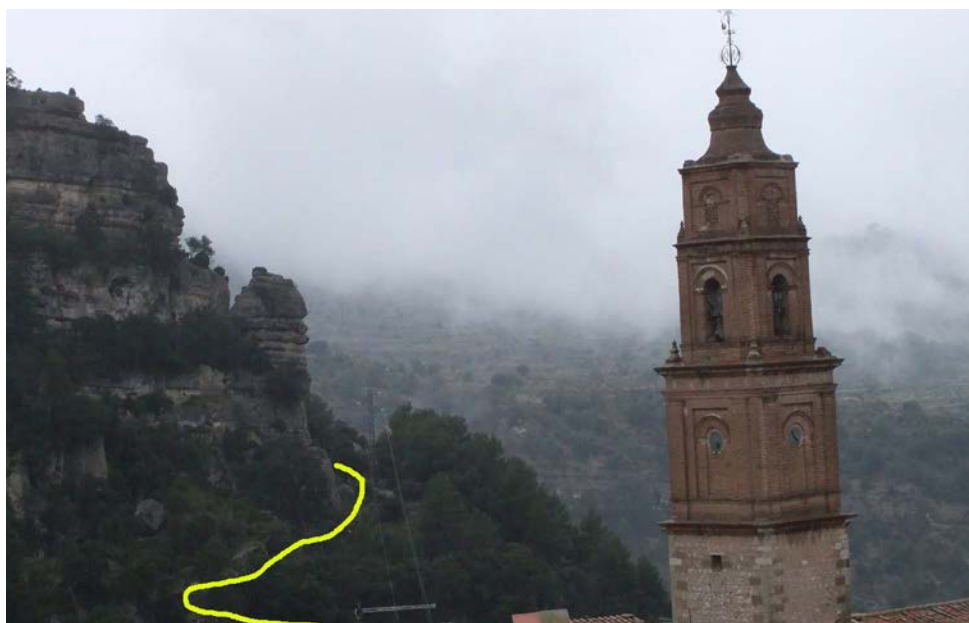
Havent explorat la cova amb assiduïtat al llarg de molts anys, i explicar-ne les històries i llegendes als visitants i amics de Xiva, vaig decidir-me finalment a fer-ne la topografia i a documentar-la com cal. Aquesta cova, com he explicat abans, rep el nom del bandoler i ex-general carlista anomenat d'aquesta manera, ja que va utilitzar la cova com amagatall. Com es pot veure a la topografia, i a una de les fotos que venen tot seguit, hi ha un mirador superior, des d'on el bandoler podia veure als seus perseguidors

Vista exterior i accés a la cova del Groc

sense ser descobert. Si no se sap on està situada la cova és molt difícil de localitzar, per aquesta raó vam pintar-ne el nom a la base de la paret S del Castell.

S'hi va caminant des del poble. Per arribar a la cova hem d'eixir de Xiva pel pont vell i agafar la carretera en direcció a Morella on, a uns 400 m, a l'esquerra, trobarem un petit sender que puja amunt en direcció a una torre elèctrica ben visible des de la carretera. Aquest és el camí que rodejant la mola del Castell, i passant per les vies d'escalada (Manolita, Somni d'estiu, i Per molts anys Xabel), ens portarà fins a la base de la cara S on trobarem la indicació per pujar a la cova del Groc. És costerut i en molts punts hi ha pedra solta que dificulta la marxa. Són uns 17 minuts des del centre de Xiva.

Com es pot veure a la foto de la pàgina anterior la boca de la cova està situada a uns 14 m sobre el nivell del terra i, per poder arribar-hi, cal fer una grimpada no apte per a tothom. Actualment hi ha un cargol d'expansió amb xapa (*parabolt*) a la part superior per tal de poder assegurar als qui pugen. L'entrada a l'estar desplaçada cap a la dreta, queda del tot amagada a la vista des de baix.

Els primers metres de la cova cal fer-los ajupint-se o arrossegant-se, pel que s'aconsella portar casc i roba vella o mono de treball. Hi ha molta pols i excrements de cabra que poden fer l'ambient irrespirable si no es va en compte. Després de pujar una rampa que s'obre camí cap a l'esquerra arribem al nivell on, si volem, podem treure el cap pel mirador superior. No és massa aconsellable, degut a que, tal com podeu observar a la foto, la roca és de molt mala qualitat i es poden desprendre blocs en qualsevol moment.

Seguint cap a l'interior ens podem sorprendre amb el vol rasant d'alguns dels ratpenats que habitualment sojornen a l'indret. Després de menjar pols, del cop de cap de rigor i de recrear-nos amb un "halloween" improvisat, no s'acaben les sorpreses, ja que sota els nostres peus s'obre un abisme fosc del qual no en podem ni imaginar la

En Víctor Amela arrossegant-se a l'entrada de la cova a l'agost del 2016.

fondària. Aquest és el punt on la major part de visitants no avesats al món subterrani, abandonen definitivament l'exploració. No cal descoratjar-se però, ja que es pot passar la mar de bé assegut i amb els peus a l'altra costat de la paret. De tota manera fa una mica de basarda.

El primer de qui tenim constància va baixar fins el fons d'aquest avenc, degudament encordat, equipat i assegurat, va ser el membre del grup d'espeleokinder de la SIS del Centre Excursionista de Terrassa, en Gerard Sebastià, per altra banda fill meu, el 27 de març de l'any 1997, quan tenia 11 anys; s'ha de ser molt valent, prim, petit i estar ben entrenat per poder baixar. La sorpresa que es va emportar va ser majúscula quan cridant desafortadament va comunicar-nos que el terra estava ple de calaveres. Com que havia escoltat moltes vegades les aventures del bandoler, va creure, de totes totes, que eren humanes. Quan es va imposar el seny, utilitzant una corda addicional, ens va lligar un dels cranis i vam poder respirar alleugits quan vam veure que era de cabra, i n'hi havia uns quants (el primer encara el conservem a casa). Un cop baix, a 11 m per sota del nivell de pas, la cova segueix en direcció S però ja no va continuar degut a que era molt estreta i perdiem el contacte visual i auditiu. No crec que una persona adulta pugui passar. El qui es veu baixant a l'avenc, però, és el seu germà Marc l'any 2011 quan també tenia 11 anys.

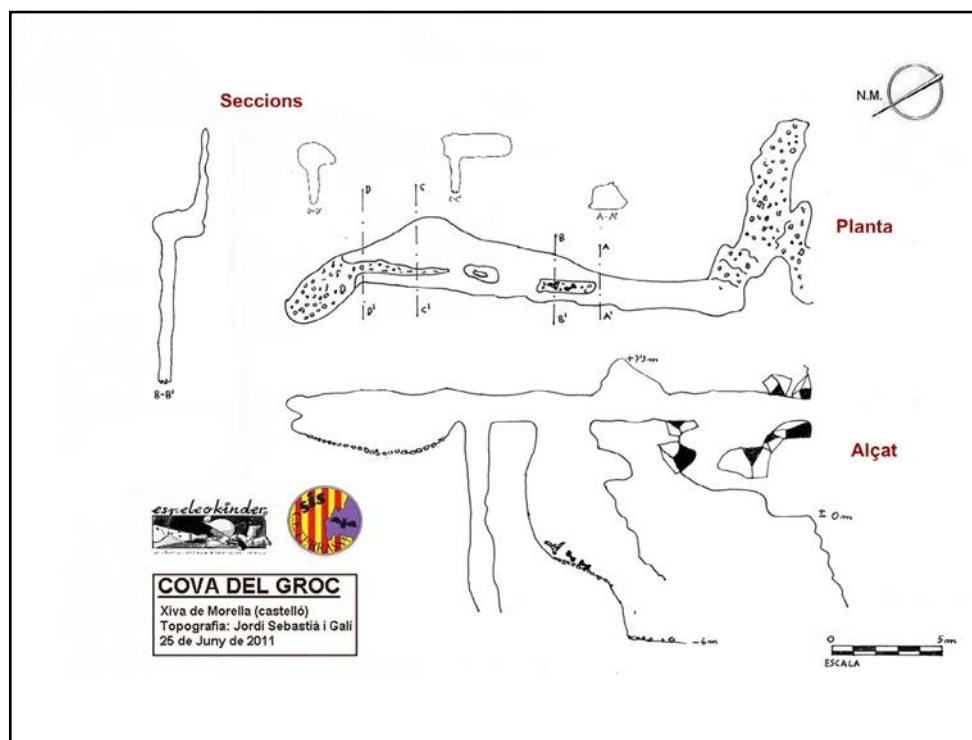

La Soledad i el Carles explorant la cova el 25 de juny de 2011, el mateix dia que es va fer la topografia de la cavitat.

La cova presenta escassa litogènesi però interessant. La fauna que es fa més present són els rats penats.

Què fa en Víctor Amela amb una bandera carlista dins la cova del Groc?

Això mereix una explicació. En Víctor és descendent de forcallans i de petit passava les vacances d'estiu al poble. Com tothom a la comarca havia sentit contar les aventures del Groc i de gran, amb tota una carrera professional consolidada, va i no se li acut res més que escriure una novel·la del personatge. Es documenta i ja la tenim premiada amb bombo i plateret. Encara que basada en fets i personatges reals, com que és ficció es posa a inventar coses. Una d'elles l'ús de mocadors negres per la carlinada i l'altre la cova del barranc de Xiva que utilitzava el Groc. I, ves per on; resulta que totes dues eren reals i no ho sabia. En un acte de signatura de llibres a Barcelona una xivatana li va comentar que ella havia visitat la cova del Groc a Xiva, ell, incrèdul, li va dir que no podia ser que se l'havia imaginat i l'havia posat a Xiva de casualitat. Doncs vet aquí que es posen a discutir i, abreujant, acaben trucant-me a mi per tal que li ensenyi la cova. Una cosa similar li va passar amb el mocador, a la novel·la descriu com el Groc n'estén un al riu davant del Forcall, i zas! Resulta que la carlinada feia servir mocadors negres i els penjava dels tambors i de les baionetes. Un d'aquests mocadors o senyeres estava exposat al Castell de Morella, a la torre de la Nevera, i en Víctor se'n va fer estampar un. Era la bandera que utilitzava el general Cabrera "el tigre del Maestrat" i que sembla inspirada en la bandera pirata. Com reconeix el mateix Víctor en un article del Periòdico de Catalunya del 9 de juny del 2017, tot és misteriós i allò que només havia vist la seva imaginació es converteix en realitat. Vam quedar amb ell per visitar la cova i el vaig trobar entusiasmat, com un nen petit que no s'acabava de creure que allò era real, a més va arribar súper tard a la nit i va anar a parar a l'apartament de la cova del Groc, va aparcar malament dificultant la circulació dels pocs vehicles de Xiva i, de bon matí, després de rebre

una bronca merescuda, els mateixos veïns que el van renyar van sortir de les cases amb el llibre per a que els el signes. No s'ho podia creure. No s'imaginava l'impacte de la seva novel·la a la comarca. En conclusió, quan ja estàvem apunt de marxar cap a la cova el truquen que un parent està malalt i ha de marxar corre-cuita. Jo em pensava que no tornaria, però l'entusiasme d'aquest home no té aturador i al cap de pocs dies el tornem a tenir a casa disposat a entrar a la cova tant si com no. I com no podia ser d'una altra manera va portar també el seu mocador per tal d'immortalitzar les dues troballes juntes. A la visita de la cova s'hi va sumar molta gent, ho vam passar molt bé tancant el tema amb una dutxa col·lectiva a l'aire lliure i una paella de les de veritat. Ah! M'oblidava... Que de carlí i pirata, el Víctor, no en té res.

FLORA MONTSERRATINA

segons l'abat MIQUEL MUNTADAS

Per Antoni Comellas i Garcia

Miquel Muntadas va néixer el 30 de novembre de 1808 a Capellades i va morir el dia 8 de març de 1885 als 77 anys, després de portar 60 anys de religiós i 30 d'abat de Montserrat. Ja de jove va prendre l'hàbit a Montserrat, va estudiar filosofia i teologia i va ser president del monestir l'any 1855 i va ser nomenat abat l'any 1862. Entre les seves aportacions cal fer constar que va portar a terme diverses restauracions del monestir, reconstruint encara les destruccions del 1811 i 1812 de la guerra del francès.

També és important el fet que va escriure el llibre *MONTSERRAT, su pasado, su presente y su porvenir*. Explica l'abat, que el va compondre amb les dades dels documents de l'arxiu del monestir. Va ser imprès a Manresa l'any 1871 a la Imprenta Roca, carrer de Sant Miquel núm. 15. El llibre fa un repàs a la història i a les vicissituds del monestir, incloent-hi entre altres dades que l'any 1862 el monestir tenia 32 monjos, dos llecs i 175 escolans i també inclou un llistat de tots els seus abats al llarg dels segles.

Però el nostre interès es troba en les últimes pàgines del llibre, des de la pàgina 419 a la 454, 36 pàgines on es descriu la *FLORA MONTSERRATINA o catálogo de las plantas medicinales que vegetan en la montaña de Montserrat, con sus nombres latino, español y catalán*. No sabem si va ser el mateix abat Muntadas qui va elaborar aquest llistat o si bé va aprofitar alguna documentació bé d'algun altre monjo bé d'algun altre autor. El cas és que resulta una aproximació de les plantes de Montserrat en aquella època, especialment les medicinals, incloent-hi plantes medicinals cultivades en el mateix hort dels monjos.

El llistat de plantes de Montserrat s'eleva a 826 espècies, de les quals 8 són falgueres, 30 líquens, 1 hepàtica, 2 molses i 7 fongs. Cal fer constar que alguns noms llatins han canviat fins a dia d'avui. Com que aquest llistat se'ns faria molt llarg hem fet una tria, on posem el nom llatí, el català i les seves virtuts medicinals tal com consten en el llibre.

Espècies silvestres de Montserrat:

- Amaranthus blitum*. Blet (refrigerant, emol·lient i una mica astringent, comestible).
- Anemone hepatica*. Herba fetgera (tònica, astringent, vulnerària).
- Arum maculatum*. Sarriasses, barba de Aaron, peu o pota de bou, serpentina menor, (picant, estimulant).
- Adiantum capillus veneris*. Falsia, capil·lera (emmenagoga i pectoral).
- Atropa belladonna*. Belladona (narcòtica, diürètica, sudorífica i calmant).
- Borrago officinalis*. Borratja, borraïna (emol·lient, temperant, diürètica i sudorífica).
- Calendula arvensis*. Llevagats, llevaural (fulles resolutives i sudorífiques).
- Cichorium intybus*. Xicoïna, xicoïra, camaroja (tònica, aperitiva, diürètica).

L'abat Miquel Muntadas.

Coriaria myrtifolia. Roldó (fulles i fruits astringents, narcòtics verinosos).
Datura stramonium. Herba taupera, estramoni, figuera infernal borda (narcòtica).
Globularia alypum. Fuxarda, degullada, cosiada (infusió de les fulles, purgant).
Hypericum perforatum. Herba de sant Joan, herba foradada (balsàmica, vulnerària, astringent etc.).
Mentha rotundifolia. Madastra, madraste (tònica, carminativa i estomacal).
Parietaria officinalis. Morella, morella roquera, blets de paret, camaroja, herba del cargol, herba de sant Pere (emol·lient i diürètica).
Papaver rhoeas. Rosella, ruella, quicaraqichs (sudorífica).
Polygonum aviculare. Centinodi, escanyavelles, herba de cent nusos, passacamins, curriola (fulles i tiges astringents, les llavors emètiques i purgants).
Portulaca oleracea. Verdulaga (refrigerant, diürètica i anti-escorbútica).
Rosa canina. Gavarrera, gratacul, roser bord, roser de cà, salvatge o d'hivern.
Ruta angustifolia. (Rubefacient, emmenagoga, antihistèrica i antioftàlmica).
Sambucus nigra. Saüc, saüquer, bon arbre (purgant, emol·lient, sudorífic i anti-oftàlmic).
Satureia montana. Hisopet, sajolida de muntanya (estimulant, es fa servir també en perfumeria).
Sonchus oleraceus. Llitsó, llicsó (emol·lient, comestible i tintori).
Smilax aspera. Avizjols, eura espinosa, matavelles, sarsa del país o de la terra (depurativa).
Tussilago farfara. Pota de cavall. (Les fulles i les flors són mucilaginoses i pectorals).
Valeriana officinalis. Valeriana (arrel fortament aromàtica, cefàlica, antiespasmòdica, diürètica i vermífuga).
Ylex aquifolium. Boix grèvol, coscoll del vesc (les fulles amargues i astringents, els fruits purgants i l'escorça febrífuga).

Espècies cultivades:

Aconitum napellus. Matallops, escanyallops.
Cassia senna. Senet (fulles purgants).
Crocus sativus. Safrà (estigmes excitants, carminativa, etc.).
Glycyrrhiza glabra. Regalèssia, regalíssia (arrel dulcificant i pectoral).
Mirabilis jalapa. Don Diego de noche (arrel purgant i contra la hidropesia).
Nicotiana tabacum. Tabac, tabaquera (narcòtica, esternutatòria, recreativa i medicinal).
Olea europaea. Olivera (els fruits -les olives- són aliment i el seu oli per a usos comuns i medicinals. La infusió de l'escorça, de les fulles i de les flors és tònico-astringent, útil en la diarrea i com a febrífug. La gomo-resina, astringent i

Adiantum capillus-veneris. Foto: A.Comellas.

recomanada per a curar les hèrnies).

Passiflora coerulea.
Passionera, herba de la passió (febrífuga).

Ribes rubrum. Ri-ber roig (temperant).

Ricinus communis.
Figuera infernal, ricí (de les llavors se n'extreu un oli purgant).

Scilla maritima.
Ceba marina (els bulbs són excitants, emètics, purgants, diürètics i expectorants).

Atropa belladonna, fruits.

Sambucus nigra, fruits.

FRANCESC PALET I SETÓ

(1923-2017)

Per Eduard Vives i Noguera

El passat 10 d'octubre de 2017, ens deixà l'amic i consoci Francesc Palet i Setó, després d'una llarga trajectòria d'activista cultural i social de la ciutat de Terrassa.

Francesc Palet va néixer a Terrassa el 29 d'agost de 1923, fill de Daniel Palet i de Dolors Setó. L'any 1948 es casà amb Montserrat Alsina i tingueren dos fills, el Daniel i la Dolors. Cursà els primers estudis a l'Escola Social del mestre Joan Artigues i posteriorment a l'Escola Municipal d'Arts i Oficis, sota el mestratge de Rafael Roig.

Professionalment Francesc Palet es dedicà a l'administració i gerència a diverses empreses terrassenques, acabant la seva carrera professional com a cap d'administració del Centre Cultural de Caixa Terrassa, on es jubilà l'any 1988.

De ben jove començà a participar a les activitats del CET, fent-se soci l'any 1951 i col·laborant en diferents tasques. Fou secretari de Junta molt temps. També col·laborà amb moltes d'altres entitats terrassenques com ara Càritas, l'EPIC, el Casino del Comerç, l'Òmnium Cultural o la Creu Roja.

La seva incondicional dedicació a la poesia, el portà a reemprendre l'Associació de Poetes Terrassencs, iniciada pel seu amic Enric Gall, arribant a la molt lloable

tasca de presentar més de 50 diades dels poetes terrassencs. Fruit de la seva inspiració podem llegir als Arxius del CET uns quants d'aquests poemes, principalment dedicats a la muntanya.

A partir de 1966 tingué cura de l'Arxiu del CET (que aleshores i fins el 1975 es deia "Circular"). Promogué les Vetllades de Sant Esteve, on solia presentar un recull de poesia pròpia i d'autors coneguts. L'any 2003 fou honorat amb la concessió de la Medalla de la Ciutat.

Gran part de la seva jubilació la dedicà a la família i molt especialment a la creació i direcció de l'Aula de la Gent Gran, que quinzenalment dóna interessants conferències a l'Escola d'Enginyeria de Terrassa.

Gràcies a la seva permanent dedicació en confeccionar, corregir i editar la Circular i l'Arxiu del CET, podem gaudir avui dia d'una magnífica publicació que dóna

Foto: Ajuntament de Terrassa.

Francesc Palet i Setó.

imatge de categoria i solvència a una entitat centenària com el CET.

En Francesc Palet ens ha deixat, però sempre tindrem els seus escrits per recordar-lo. Molt especialment el poema que reproduïm i que ell mateix ens donà per publicar a l'Arxiu. També reproduïm el poema del recordatori del dia del seu funeral.

DE LA FOSCOR DELS TEMPS...

A Ramon Rius

De la foscor dels temps neix un crit
inconnex, gutural, d'alegria
o sofriment. És el primer vagit.
El misteri del so, tot just s'inicia.
La veu es fa més entenedora i s'estén per tot.
Expressió del sentiment recòndit,
quiet fins llavors, en un raó del cor:
tan aviat plora, com riu. Imita el refilet
d'aus i d'ocells. Canta com ells.
Enigma de la paraula, feta vent
de tempesta o pau del bosc. Ricors
harmoniosos, juganers o desbridats.
Música dels sons, lligats en garba
ben estreta i per sempre dictats
al ritme de les veus. Tenen la cadència
natural que inspira l'estat d'ànim.

Llavors veiem com a l'asceta del cant
se l'emmena una fonda emoció.

Tot ell enès ... vibrant ...

Tot ell pura causó!

Les fonts 4-VIII - 94

F. Palet i Setó

CRÒNICA

ASSEMBLEA GENERAL ORDINÀRIA DE SOCIS. 28 DE MARÇ.

Es celebra a les 8 del vespre, en segona convocatòria, amb la presència de la presidenta: Eva Cervelló, vicepresidenta: Empar Ripollès, vicepresident: Quim Prunés, vicepresident: Jaume Buxadós, tresorer: Joan Abelló, secretària de Junta: Antònia Ripollès, i amb l'assistència de 65 socis.

La Presidenta obre l'Assemblea donant la benvinguda als assistents i els hi agraeix l'assistència, i sense més dilació es passa a efectuar la lectura i aprovació de l'acta de l'assemblea anterior, que es fa per unanimitat. El següent punt consisteix en la presentació de la memòria d'activitats de l'any 2016 per part de les diferents seccions i vocalies:

Secció de Fotografia

Es mantenen les mateixes activitats que al curs anterior, per bé que amb algunes novetats. Cada dilluns a la tarda fan tertúlies i projeccions fotogràfiques, i dos cops al mes pràctiques comentades d'edició digital de fotos. Trimestralment han efectuat una sortida de pràctiques, i es continuen programant les xerrades de temàtica fotogràfica, a raó d'un cop al mes, coordinades per en Virgili Vera. També han efectuat sortides diverses amb grups reduïts durant tot l'any.

A la tardor van celebrar el 76è Concurs de Fotografia, i a l'octubre realitzaren l'exposició col·lectiva dels socis de la Secció a la Sala Àngel Casanovas. Alguns membres de la Secció també han assistit a cursos de fotografia, i durant l'any passat també van celebrar un curs de fotografia nocturna, a càrrec d'en Francesc Muntada.

Secció de Ciències Naturals

Es fa un repàs de l'activitat duta a

terme pel grup de botànica, entre la qual destaca la realització de diferents sortides a indrets com ara els Hostalets del Daví, al Pla del Fideuer, a la fageda protegida de la Serra de Finestres, al Garrafo a les Valls d'Andorra, les quals han comptat amb una assistència mitjana d'unes 25 persones.

També ha finalitzat el treball de camp dels coleòpters florícoles del Vallès Occidental, en el transcurs del qual s'han detectat 338 espècies, i també el treball sobre els teixos al Montseny, els resultats del qual encara es troben en fase de redacció.

Secció d'Excursionisme

La **Vocalia de Senders**, explica que actualment estan fent la segona temporada dedicada als Senders del 1714. La primera temporada 2015-2016, va començar a Terrassa i va acabar al poblet de Gósol, amb un recorregut total d'uns 250 km, dividits en 12 etapes, i va comptar amb una participació mitjana d'entre 30 i 50 persones per etapa.

Aquesta segona temporada (2016-2017), va començar al poble de Jorba, prop d'Igualada, i acabà al poblet de Josa del Cadí. També amb un recorregut d'uns 250 km, dividits en 12 etapes, amb una gran acceptació i assistència mitjana que volta la quarantena de persones per etapa.

A partir del setembre tenen previst iniciar una nova singladura, també de 2 anys de durada (2017-2019), per recórrer el GR-1, EL SENDER TRANSVERSAL DE CATALUNYA, que va des del poble de l'Escala fins El Pont de Montanyana.

La Vocalia de **Petites Travessades Familiars**, explica que com és habitual el grup està integrat per caminadors i

poc caminadors, i que han fet diverses excursions amb un plantejament que satisfà a uns i altres, a indrets com ara als castells de Burriac i d'Escornalbou, a l'ermita de la Mare de Déu de la Roca, al Tossal de la Baltasana, de la Cala Montjoi a Cap de Norfeu, o a la Roca de Canalda. La cloenda del cicle d'excursions l'efectuaren a l'Alt Gallego, en una sortida de 2 dies. També efectuaren la tradicional excursió de les Neules a Montserrat. Les sortides han tingut una mitjana de participació d'unes 70 persones.

Uns quants socis també van assistir a la Renovació de la Flama de la Llengua Catalana a Montserrat.

El grup **Horitzons** durant l'any 2016 van programar 10 sortides, que comptaren amb una assistència mitjana d'unes 60 persones.

El grup de **GPS** han mantingut les trobades cada 15 dies, per assessorar a la gent que els hi demana sobre cartografia digital i dubtes relacionats amb el funcionament d'aquests dispositius.

El grup de **Marxa Nòrdica**, ha mantingut les sortides setmanals amb una mitjana d'assistència d'unes 35 persones, si bé a la sortida del Montseny hi van assistir 50 persones. Un cop al mes fan la sortida oficial d'uns 15 km de recorregut. També han fet 3 cursos de formació, i al mes de maig efectuaren una sortida de 2 dies pel Priorat, on combinaren marxa nòrdica, bicicleta i un tast de vins.

El grup de **Passejades pel Parc**, durant l'any 2016 van efectuar 11 sortides entre setmana per diferents indrets del Parc Natural de Sant Llorenç del Munt i l'Obac, com ara les fonts de la Saiola i del Lladre, a l'Obac, Sant Salvador de les Espases i el Cairat, els Cortins i les Roques de la Coca, Talamanca o les Mines de Mura, i comptaren amb una assistència mitjana d'uns 19 participants. Volgueren manifestar el seu agraïment als Srs.

Jaume Galofre, Rosendo Sanllehí, i Ricard Navarro.

Vocalia de Cultura

De manera prèvia a exposar l'activitat portada a terme per la vocalia, la Montse Trullàs fa una crida als socis per participar, promocionar i crear la Secció de Cultura. A continuació explica que durant l'any 2016 es van fer 11 actes amb una assistència d'unes 40-50 persones. Els actes són oberts a tothom i surten anunciats al Diari Terrassa i a les xarxes socials, i per tant són una bona manera d'obrir-se i de donar a conèixer el CET a la ciutat.

També informa que s'han organitzat dos grups de conversa per practicar l'anglès tot sopant, sota el nom Speaking English, i que han fet dos nivells: inicial i mitjà.

Secció d'Esquí

S'informa que la temporada es troba en marxa i que està anant molt bé, i que no presenta diferències respecte a la passada. També han fet un curs d'aprenentatge, un curs de competició, i l'escola de la mainada està funcionant molt bé.

Han organitzat el 25è premi Club Esquí Terrassa, el 21è Picarol de Neu, i la Cursa Social, i també han fet 3 estades als Alps.

Secció d'Investigacions Subterrànies

S'informa que s'han realitzat 2 cursos d'iniciació a l'espeleologia, dirigits per en Marc Pirla: el 57è Curs d'iniciació a l'espeleologia Nivell 1 i Nivell 2. Cada un d'ells va constar de 7 classes teòriques i de 4-6 sortides pràctiques. A la clausura es realitzà la conferència sobre Escuaín, a càrrec d'en Brauli Torres, del G.E. Badalona.

Al mes de juny es fa el Curs de descens d'engorjats.

Del 18/12/2016 al 08/01/2017 van realitzar el 39è Cicle nadalenc, amb exploracions a diferents cavitats tals com: la Fou de Bor, l'avenc de Can Pobla, de la Canal de Mura, el del Sot de la Bota o el de la Canal de les Teixoneres. També es va projectar el film "*À travers la Pierre*" de Luc-Henri Fage, i el dia 8 es va davallar l'Avenc Montserrat Ubach.

Coincidint amb els mesos més calorosos, també es va realitzar el cicle Dimarts a la Fresca, amb visites a diverses cavitats com ara l'avenc de l'Endaló, el de la Falconera, el de Castellsapera o el de la Serra del Gall.

També han realitzat diverses sortides col·lectives a indrets com ara ala Bòfia de la Corva, a l'avenc i Coves de la Febró o a l'avenc del Llest.

Durant la campanya d'estiu a Pics d'Europa, es va efectuar l'exploració a l'Horcado de los Grajos, al Valle de las Moñetas.

Han col·laborat amb el Curs d'Excursionisme i Encetem, amb una xerrada i sortida a la Fou de Bor, amb Coneixermón, amb una sortida a l'avenc del Llest, i han participat a la Festa de la Primavera i a la Diada de Germanor del CET.

El passat 28 de gener es va efectuar a la sala d'actes la presentació del llibre "*La Cueva de los Chorros*", a càrrec del seu autor, en Víctor Ferrer.

Finalment s'informa que el dia 12 de febrer del 2016 van celebrar l'assemblea anual ordinària.

Secció d'Alta Muntanya

Com a novetat més destacada s'informa que a principis d'aquest any 2017, la SAM es va fer càrrec d'organitzar la segona edició de la cursa de muntanya Vallès Drac Race, amb diferents modalitats segons edats i nivells de preparació, i que ha comptat amb la participació de 950 corredors.

També s'informa que l'any 2016 no es va celebrar la Duatló, i que en principi no es tornarà a fer, ja que la participació anava a la baixa any rere any.

Secció Infantil i Juvenil

S'informa que els casals comptaren amb la participació de 150 nens, repartits en 5 setmanes, i que van anar molt bé, combinant sortides a la piscina, a Gravetat Zero, i diferents excursions i activitats al Centre Excursionista.

Campament

El 68è Campament d'Alta Muntanya es va realitzar durant la 1a quinzena d'agost, i l'indret escollit fou Cautarés, França. Es gaudí de molt bon temps. Comptà amb l'assistència d'uns 100 participants, i amb el servei d'un nou cuiner, que va ser felicitat pels campistes per la seva bona cuina. Es van fer moltes sortides d'alta muntanya, amb ascensions als cims del Vinyamala o el Vathleïtosa, i a indrets com ara la Bretxa de Rotllan, i als circs de Tromosa i de Gavarnia. També es va fer una sortida col·lectiva a les coves de Bètharram.

Biblioteca i Arxiu

S'informa que al mes d'abril de 2016 en Joan Pérez i Ventayol s'acomiadava com a responsable de la Biblioteca i Arxiu del Centre Excursionista de Terrassa, després de gairebé 14 anys de tasca ininterrompuda, durant els quals ha fet front a importants reptes que superat amb gran professionalitat, entre els quals cal destacar el canvi de local, la recopilació i catalogació del fons documental del CET dispersa en diferents indrets, la publicació en xarxa del seu fons bibliogràfic mitjançant el Catàleg Col·lectiu de Biblioteques Excursionistes, o el projecte de digitalització dels llibres de registre de les principals agulles i

monòlits de Sant Llorenç del Munt i la Serra de l'Obac, motiu pel qual es mereix el reconeixement i un sentit agraïment.

Durant aquest any 2016, en el qual s'ha procedit a efectuar el traspàs de responsable, s'han continuat efectuant les tasques iniciades, com ara les noves altes al Catàleg Collectiu de Biblioteques Excursionistes. També s'ha procedit a dinamitzar els continguts relacionats amb els fons de la biblioteca presents a la pàgina web, a les *newsletters* i a les xarxes socials, amb l'objecte de difondre'n el seu coneixement i fomentar el servei de préstec entre els socis i sòcies del CET.

Durant l'any 2016 es van realitzar un total de 37 consultes d'usuaris a la Biblioteca i Arxiu, sobre llibres, el fons documental o de propostes d'excursions. També s'han efectuat 14 préstecs i hi ha hagut donacions que han comportat l'ingrés de 33 llibres i mapes, i de 25 documents o publicacions històriques.

També s'ha concretat el projecte de creació d'un portal de tracks per a GPS basat en la tecnologia Wikiloc, destinat a centralitzar en un únic entorn aquest patrimoni creat per a diferents seccions i vocalies del CET, que es desplegarà durant l'any 2017.

BiciCET

Durant el 2016 s'ha recuperat l'activitat de les sortides amb bicicleta de muntanya, amb la programació de 4 sortides per temporada, d'uns 30-40 km, de fàcil recorregut i sense massa desnivell, i que han comptat amb una assistència mitjana de 15 a 20 persones per sortida.

A continuació es presenten els punts de l'ordre del dia corresponents a informar sobre l'estat de comptes i de tresoreria, així com la proposta del pressupost per al 2017 per a la seva aprovació.

En relació al tancament de l'exercici

2016, s'informa que les previsions per al 2016 s'han complert i millorat, i que l'any estanca amb un resultat comptable positiu gràcies sobretot, al bon funcionament del campament d'estiu i dels Casals.

En la presentació del pressupost per al 2017, s'informa que part dels beneficis del 2016 es dedicaran a millorar les condicions del local social (aires condicionats al primer pis) i a la reposició de material per al campament. Per aquest any es preveuen els mateixos ingressos en concepte de quotes, lleugers guanys en els casals d'estiu, i un resultat neutre en el Campament Social d'Alta Muntanya. El pressupost s'aprova per unanimitat.

Finalment es procedeix a votar la proposta de canviar la data de cobrament de la quota dels socis, per no coincidir amb la targeta de la FEEC, si bé un cop presentades les diferents opcions surt guanyadora l'opció de mantenir-ho tal i com està.

A continuació pren la paraula el Director Tècnic del CET, per tal de fer una valoració de les principals activitats organitzades pel CET.

Informa que durant el 30 abril i l'1 de maig es va celebrar a la Plaça Vella la Festa de la Primavera, que va ser un èxit, doncs van participar-hi unes 3.500 persones i 212 infants van pujar al circuit que es va muntar. Una gran festa per donar a conèixer el CET i d'obertura a la ciutat.

La 4a Caminada Popular Solidària Quiché en benefici de l'ONG Oberts al Món, tingué lloc el diumenge dia 8 de maig, i comptà amb uns 100 participants.

Els actes de celebració de Sant Bernat de Menthon tingueren lloc el dia 12 de juny, i consistiren en la missa i processó al cim de la Mola, que comptaren amb les actuacions dels bastoners i castellers, i una assistència d'unes 100 persones. El dia 15 de juny també es celebrà la missa a la Sagrada Família.

D'altres actes destacats foren el lliurament de les medalles als socis de 25, 50 i 75 anys de permanència al CET, en el transcurs del qual s'efectuà un acte d'homenatge a Fredi Parera. També es va realitzar la 85a Diada de Germanor i la Caminada Popular, que es va fer a la Casa de les Vendranes, i que comptà amb una participació de prop d'unes 200 persones.

D'altres actes als quals feu menció, van ser la celebració de la Cursa d'esquí de muntanya Núria-Puigmal-Núria, els entrenaments urbans, l'activitat de Cant Coral, les exposicions, la nit del joc, les extraescolars que han tingut una gran acollida, l'Speaking English, i les sessions de Tai-chi.

I per acabar feu referència als actes del cicle nadalenc, amb la tradicional Missa del Gall al cenobi benedictí de Sant Llorenç del Munt, les sessions de quinto i la vetllada Poètica de Sant Esteve, amb el debut de la coral CET de cants.

A continuació Eva Cervelló, exposa l'informe de presidència. A dia 31 de desembre de 2016 el CET comptava amb 1.657 socis, i durant el 2016 hi va haver-hi 6 defuncions, els noms dels quals relaciona i hi té unes paraules de record.

Explica que la sensació de la Junta és més bona que la de l'any passat, doncs tant la situació econòmica com la xifra de socis ha millorat considerablement, i aquest fet els fa sentir tranquils i contents per la feina ben feta, tot i que insisteix en la necessitat de continuar pel camí que els ha portat fins aquí.

També comunica la baixa com a vicepresident d'en Quim Prunés, complint d'aquesta manera el seu compromís de participar com a membre de la nova Junta només durant dos anys per tal de facilitar el traspàs, i li expressa el seu reconeixement per la bona tasca i total predisposició, i es dirigeix als assistents per animar-los a ocupar el càrrec que queda vacant.

També anima als assistents a que surtin voluntaris per donar una empenta a la SAM i a la vocalia de Cultura per tal que esdevingui una secció, de manera que tinguin més pes dins l'entitat.

En l'apartat de torn obert de paraules, en Jaume Galofre agraeix al CET el suport rebut en la concessió de la Medalla d'Honor de la ciutat que li fou concedida per part de l'Ajuntament de Terrassa.

L'Assemblea General Ordinària de socis es tanca a les 21.55 h.

MISCEL·LÀNIA

VALLÈS DRAC RACE 2017

Després de 18 anys d'organitzar amb èxit el Duatló d'Alta Muntanya de Catalunya entre Queralbs i Núria passant pel cim del Puigmal, el Centre Excursionista de Terrassa va rebre de l'Ajuntament de Terrassa la proposta d'organitzar la 3a edició de la Vallès Drac Race. Havia arribat l'hora de canviar la comarca del Ripollès pel nostre entorn natural, Sant Llorenç del Munt i el Centre es va apuntar a aquest nou repte.

La Vallès Drac Race és una cursa de muntanya dins l'espai del Parc Natural de Sant Llorenç del Munt i Serra de l'Obac i els seus voltants. La primera i segona edició van ser organitzades per Extrem Team a l'octubre del 2014 i 2015, respectivament. En la segona hi van participar uns 550 corredors.

Després de consensuar-ho amb l'Ajuntament i el Parc es va decidir passar la cursa al mes de febrer i així és com el 19 de febrer del 2017 va fer-se'n la tercera edició.

Com a novetat a les tres curses ja existents de llargades diferents per adults se'n van afegir quatre per a infants i joves. Va quedar tal com segueix:

- Vallès Drac Trail**, de 48 km de recorregut i 2.200 metres de desnivell. La volta completa al Parc.

- Half Drac Trail**, de 24 km i 1.000 metres. Travessa del Parc des de Mura fins a Terrassa.

- L'Esquena del Drac**, d'11 km i 350 metres. Cursa de muntanya popular pels entorns del llac Petit.

- Vallès Drac Kids**, 4 curses d'entre 1 i 2 km perquè els més joves tinguessin l'oportunitat d'acostar-se al Drac i seguir les seves passes.

En total van participar-hi 937 corredors, dels quals 842 van acabar les diferents curses. Més de cent voluntaris del Centre van col·laborar en les tasques d'organització, logística, avituallaments i controls de pas, sortida i arribada.

El nombre de corredors que van acabar les curses i els guanyadors amb els seus temps de cursa els citem a continuació:

Fotos: Rosa Carreras.

·**Vallès Drac Trail.** 145 corredors. Gonzalo Pedroche Sánchez en 4 h 31 min 35 s i Míriam Moreno Castillo en 5 h 59 min 41 s.

·**Half Drac Trail.** 314 corredors. Ferran Sampere Salomó en 1 h 57 min 28 s i Tabita Caballero González en 2 h 28 min 17 s.

·**L'Esquena del Drac.** 317 corredors. Marc Mascarrill Pladeveya en 47 min 37 s i Txell Giménez Dalmau en 59 min 49 s.

·**Drac Menuts 1.000 m.** 20 corredors. Guillem Alonso Pareja en 3 min 56 s i Anna Ribas Costa en 4 min 8 s.

·**Drac Xics 1.500 m.** 18 corredors. Jan Muñoz Gargallo en 6 min 20 s i Jana Busquets Ibáñez en 7 min 35 s.

·**Drac Kids Joves 2.000 m.** 28 corredors. Mireia Martínez Luna en 8 min 32 s i Bernat Roset Galí en 8 min 35 s en la categoria Drac Kids i Bru Roset Galí en 8 min 23 s i Beatriu Bosch Monje en 9 min 12 s en categoria Drac Joves.

L'èxit de participació i les moltes felicitacions rebudes per part de molts corredors han fet possible que la Vallès Drac Race passi a formar part dels esdeveniments importants al calendari de la nostra entitat. La 4a edició està molt avançada i promet ser un nou èxit.

Fotos: Marta Prunés.

45a CURSA POPULAR D'ESQUÍ DE MUNTANYA NÚRIA-PUIGMAL-NÚRIA

El grup d'organitzadors i voluntaris de la 45a edició de la NPN estem molt animats per la participació d'aquest any, celebrada el dia 2 d'abril de 2017.

Satisfets, perquè tot i que l'any 2016 la participació va ser d'onze inscrits, no vàrem llençar la tovallola. Sabíem que emprendre aquesta cursa històrica de l'esquí de muntanya no seria fàcil, després de 8 anys sense fer cap edició, però les nostres perspectives es van superar, i vam arribar als 50 inscrits l'any 2017. Hom podria suposar que tampoc n'hi ha per tirar coets... però nosaltres som així d'entusiastes. Evidentment estem ja preparant l'edició 46 més il·lusionats que mai.

Entre els 50 inscrits a la cursa, 26 acompanyants, organització i voluntaris, vàrem arribar quasi al centenar de persones. Un bon volum de gent i prou important per tenir en compte com a una de les activitats importants i de referència del Centre.

Dels 50 inscrits, socis i no socis del CET... podíem contemplar diverses filosofies a l'hora d'entendre la cursa. Nosaltres volem remarcar i potenciar el caràcter popular i que el més important sigui l'ajut i la companyonia més que el fet de quedar primers.

Que sigui un reflex de com veiem i entenem la muntanya i la pràctica de l'esquí

de muntanya. Però també estem oberts a altres modalitats i a les diferents maneres d'entendre aquest esport.

El recorregut va seguir la seva configuració original: una sortida senzilla de gairebé 1.000 metres de desnivell, i amb un itinerari per tots conegut com és la ruta normal del Puigmal des de Núria, per la canal de l'Embut. Tot i que a causa del fort vent que bufava en el cim, l'organització va optar per baixar l'últim control al pluviòmetre.

El recorregut va ser assolit per tots els participants. I amb l'aprovació de la modificació per motius de seguretat.

Com a novetat, vàrem fer una prova pilot per controlar els temps de pujada i baixada dels participants, amb un xip col·locat al dorsal i amb l'ajuda d'una aplicació de mòbil que envia directament el temps a l'ordinador. Una prova molt vàlida i que l'any que ve posarem en pràctica.

I, l'altra cosa a tenir en compte, és la baixa participació amb raquetes. Una inscrita. L'any vinent ens plantejem treure de la propaganda aquesta modalitat. També poca participació individual. Ens satisfà veure que el que preval és la modalitat per parelles, perquè és la identitat d'aquesta cursa popular.

L'acte es va acabar amb un vermut ofert per Vall de Núria i una botifarrada popular per a tots els assistents. Lliurament

Fotos: Emili Sánchez.

de regals pels guanyadors, lliurament d'obsequis per a tots els participants i sorteig de material de muntanya.

També hem d'agrair a Vall de Núria, el 50% de descompte que van poder utilitzar els participants per treure forfet el dissabte o el diumenge després de la cursa. Com la sala polivalent que va deixar per passar la nit els inscrits que van pujar dissabte.

Galerades Arxiu núm. 3 (2016), 5a època: A l'anterior crònica de la 45a edició de la Núria-Puigmal-Núria, vam fer un esment incorrecte del primer participant que va arribar al cim del Puigmal. Volem demanar disculpes i fer constar que el primer participant en assolir el cim del Puigmal fou el soci del CET Quico Tàpias, amb un temps de pujada d'1 h 23 h. Tot i que sumant el temps d'ascens i d'ascens, els classificats en 1a posició van ser els ja esmentats en la crònica del seu dia, en Xavi i David Pereira.

FESTA DE LA MUNTANYA I FESTIVITAT DE SANT BERNAT DE MENTHON

Van ser un seguit d'activitats realitzades durant cinc dies del mes de juny.

El dia 8 es projectaren les pel·lícules **Freedom under Load**, de Pavol Barabas, d'Eslovàquia, i també **La Liste**, del suís Guido Perrini.

El dia 9 es va fer l'**homenatge als socis** que ho són des de fa 25 i 50 anys. En el mateix acte es va fer la formalització de la cessió al CET de la **biblioteca de Jaume Fabrés i Amorós** per part de la seva esposa Rosa Villanova. Seguidament es projectà el documental **NTB**, de Nubiola, Torras i Barberà.

El dissabte dia 10 es va fer la **FESTA DE LA MUNTANYA**, a la plaça Vella, de cara a donar a conèixer a la ciutat de les activitats que fa la nostra entitat.

Festa de la Muntanya. Foto: Eduard Peremateu.

Festa de la Muntanya. Foto: Eduard Peremateu.

Diumenge, dia 11 de juny. **Festivitat de Sant Bernat de Menthon.** Tradicional missa a l'església del cenobi benedictí de la Mola de Sant Llorenç del Munt que va concelebrar el nostre consoci mossèn Carles-Maria Milà i Farnés. Després es va fer la processó i benedicció dels estris de muntanya. Hi va participar la nostra coral CET de Cants.

El dia 14 de juny, a la parròquia de la Sagrada Família de Terrassa es va celebrar una missa dedicada a Sant Bernat de Menthon.

Sant Bernat de Menthon al cim de la Mola. Foto: Salvador Vives.

CASAL D'ESTIU. AVENTURA'T A LA MUNTANYA

Un any més, durant els dies 26 de juny al 28 de juliol es va fer el Casal d'estiu dirigit als infants i joves nascuts entre el 2002 i el 2012. Una molt bona manera per passar l'estiu i que a la vegada és una alternativa a l'oci convencional.

Fotos: Albert Ballès.

CAMPAMENT SOCIAL D'ALTA MUNTANYA

Ja són 69 les edicions del Campament Social d'Alta Muntanya de la nostra entitat. En aquesta ocasió el lloc escollit fou la vall d'Aisa, al Pirineu d'Osca. Es va fer del 30 de juliol al 13 d'agost amb la participació de 150 persones.

Fotos: Jordi Albareda.

CAMINADA POPULAR SOLIDÀRIA I DIADA DE GERMANOR

El diumenge dia 5 de novembre es va fer la 33a edició de la Caminada Popular, que en aquesta ocasió també es va convertir en solidària, doncs tots els guanys van anar a parar a la ONG “Microcrèdits Solidaris per l'Àfrica”, que va néixer el 2003 amb l'objectiu de concedir préstecs sense interès a les famílies que viuen en situació d'extrema pobresa al

Diada de Germanor. Era de la Casa de la Pastora. Foto: Eduard Peremateu.

suburbi Sam-Sam de Dakar. La Caminada es va iniciar a la casa de l'Obac, amb bonic i interessant recorregut que passà per Cortopio, el Lleonard, Sanana, Can Còdol i les Vendranes.

La Diada es va fer a l'era de la casa de la Pastora de l'Obac, on s'hi van fer diverses activitats i també un dinar col·lectiu que va ser molt concorregut.

Acte de lliurament de l'import recollit per la Caminada.
Foto: Eduard Peremateu.

CONCURS DE FOTOGRAFIA. ANY 2017 77a EDICIÓ

El veredictes es va fer el dia 15 de novembre de 2017. El Jurat va estar format per Jenni Sànchez Selga, Jordi Albareda Valldeperas i Eva Cervelló Valverde.

Millor col·lecció de 3 fotografies amb unitat temàtica.

Premi especial Àngel Casanovas.

Primer classificat: **Javier Urbón**. Títol: *Sol*.

Millor fotografia de muntanya.

Primer classificat: **Javier Camacho Gimeno**. Títol: *Hivern*.

Segon classificat: **Estanislao Oliver Curell**. Títol: *Darrers llums*.

Millor fotografia de flora i fauna.

Primer classificat: **Borja Bouza**. Títol: *Lluita*.

Segon classificat: **Clara Anyó**. Títol: *Sentinella de Weisshorn*.

Tema lliure.

Primer classificat: **Estanislao Oliver Curell**. Títol: *Les voltes*.

Segon classificat: **Jordi Chamagué Sans**. Títol: *Equilibrista a Keywest*.

Primer classificat soci CET.

Xavier Martínez. Títol: *Ulls verds*.

Lliurament de premis 2017.

Lluita. Foto: Borja Bouza.

Sol. Foto: Javier Urbón.

Darrers llums. Foto: Estanislao Oliver Curell.

Hivern. Foto: Javier Camacho Gimeno.

Equilibrista a Keywest. Foto: Jordi Chamagué i Sans.

Les voltes. Foto: Estanislao Oliver Curell.

Sentinella de Weisshorn. Foto: Clara Anyó.

Ulls verds. Foto: Xavier Martínez.

EXPOSICIONS A LA SALA D'ACTES DEL CET "ÀNGEL CASANOVAS"

Gener: Francesc Muntada.

Febrer: Jaume Cabús.

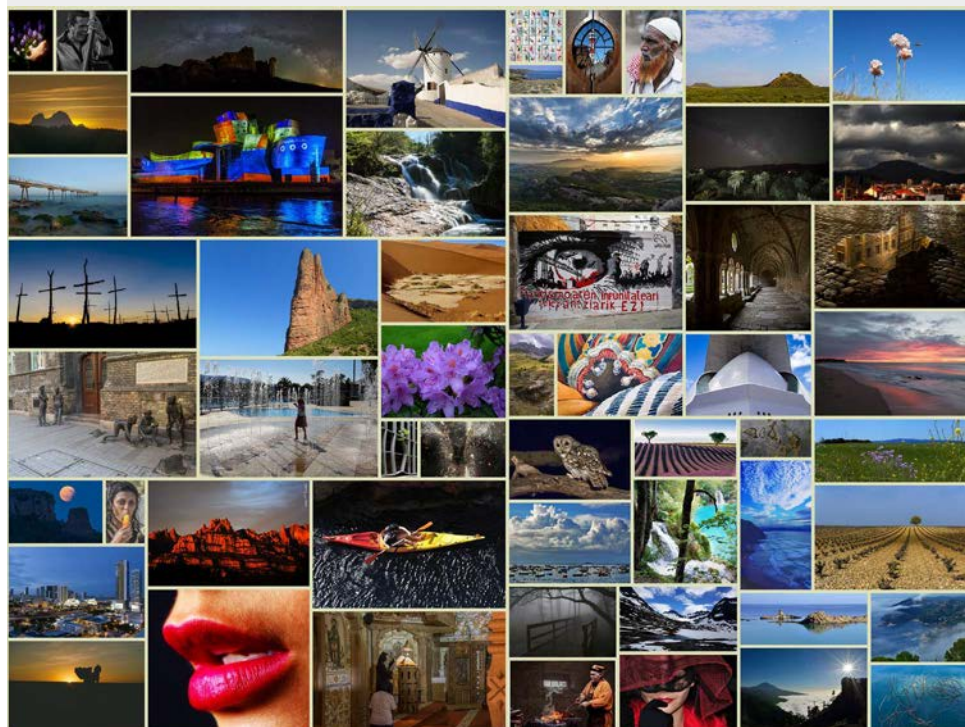
Març: Eduard Nomen.

Juliol: Enric Prat.

Juny: Ramon Roig.

Novembre: Col·lectiva de la Secció de Fotografia.

Octubre: Narcís Serrat.

Maig: Antoni Gil.

Abril: Jaume Buxadós.

Setembre: Jordi Lluís Pi.

ACTIVITATS NADALENQUES

Com ja és tradició de cada any, la nostra entitat organitza una sèrie d'activitats adients per aquestes dates. La primera d'elles va ser la **Missa del Gall** al cenobi benedictí de la Mola de Sant Llorenç del Munt, que va ser celebrada per mossèn Jaume Baltà. Prèviament, la Secció d'Investigacions Subterrànies col·locà un **pessebre** a l'avenc de la Codoleda.

La **Vetllada de Sant Esteve**, en la seva 49a edició, va comptar amb la participació del cantant terrassenc Miquel Pujadó, amb els seus "Poemes de capçalera" i també amb l'actuació de la coral de la nostra entitat Cor CET de Cants, dirigit per Lluís Yera. La lectura de poemes va anar a càrrec de l'Associació de Poetes Terrassencs. Al final de l'acte es va fer un cant conjunt amb el Grup de Joves cantant l'himne del CET, d'Oleguer Cadevall, sota la direcció de Lluís Yera amb Òscar Garcia al piano.

Tampoc va faltar el joc del **Quinto**, tan tradicional a la nostra ciutat i que va tenir un gran èxit d'assistència. També hem de mencionar el **sopar de Cap d'Any** fet a la Sala d'Actes del Centre.

Un moment de la Vetllada de Sant Esteve amb Miquel Pujadó.
Foto de Salvador Vives.

Una sessió del Quinto 2017.

LLIBRE D'HONOR DEL CENTRE EXCURSIONISTA DE TERRASSA

L'any 1930, sent president en Jaume Altisent, es va confeccionar el primer **llibre d'honor** de la nostra entitat per tal que les personalitats que ens visitessin deixessin la seva dedicatòria i signatura.

Repasant els fulls d'aquest primer volum podem observar la gran quantitat de personalitats que des d'un principi ens han honorat amb la seva visita. Aquest llibre -amb la coberta il·lustrada per l'artista Joan Duch- es va completar l'any 1981. Un segon volum, amb un dibuix de Josep Moliner Penalva, segueix la mateixa línia i també és a punt de completar-se.

Solament fent una ullada a les primeres pàgines del primer volum hi veurem noms tan importants com els d'Aurora Bertrana, Pau Vila, Rovira i Virgili, Puig i Cadafalch, Lluís Estasen, F. Valls Taberner, Marià Faura i Sans, Josep Ma de Sagarra... entre molts altres.

Ens és una satisfacció reproduir en aquest número de l'Arxiu la coberta i algunes de les seves primeres pàgines.

Llibre d'Honor del CET. 1r volum (1930-1981).

Perdre' un vent invariable de l'au delà i calura
aullida que m'ha fet el Centre Excursionista de
Terrassa.

Ben considero de s'aver' un vertader
amig.

Joan Bertran

24 Gen. 1931.

Sub el desig. de venir aviat com el Centre Excursionista de Terrassa en fa present de la joia de tant
belleza del mont per tots desitjada

13 de Novembre de 1931

Als bonys amics del Centre Excursionista de Terrassa
molts afectuosament

Justosament he'lle' un. poco sobre la isla de Sumatra
a mis amigos del Centre Excursionista de Terrassa y les prometo
que pronto volveré.

Adolfo Guzmán 11/XI.31.

-Una evocació dels bells paratges de Suïssa? Sempre hi estic aquí. Si alhora
em trobo entre els amics del Centre Excursionista resto doblement
complacut

Joan Guàrdia

Terrassa 19 Dne 1931

Una altre vegada m' he triat la satis-
factió de conèixer uns moments amb els
meus conxos d'quer benemèrits centre ex-
cursionista de Terrassa.

Amb tot l'afecte, doncs.

J. Santamaria

Terrassa 26-11-32.

En acabar el cursat d' Història Nacional de Catalunya, que el
placé cordial de veure que l'ideal de la nació catalana - d'altre, d'any
i de densa inspiració i mon agnat l'entene. Els seus obres de justícia i de
patria mereix l'agraïment de tots els catalans que estimen la terra i que,
en excursions i en lectures, amb la història i amb la realitat, la volen viure
millores per a estimar-la i servir-la més.

M. Rovira i Figuer

germana 8-4-32

Quinto, el centre excursionista de Terrassa anys de prosperitat i una intensa
col·laboració a la vida cultural de Catalunya.

J. R. i. m.

Pau i Codopella

El Centre Excursionista Terrassà, per la seva tasca seriosa i la tasca
acomplerta fa molt d'honor a la seva ciutat insigne i a l'excur-
sionisme català. Estic ben segur que els bons excursionistes de tot arreu
de la nostra terra ho reconeixen com ho reconeixem els socis del Centre
Excursionista del Vallès, de Sabadell, i jo particularment.

Desitjant de germanor: Terrassa, 10 de Novembre de 1935.

Montellor

Antoni Llibert
delegat del C.E. del Vallès

El Centre Excursionista de Catalunya s'afegirà al acte del
multiplescament amicissim del Centre Excursionista de Terrassa i donarà
llarguament de vida perquè continuï la seva brillant afluència
al peu de l'excursionisme català.

Montellor

Desitjant de germanor

Amb la major simpatia i ben cordialment
m'associo a la commemoració de la fundació
d'aquest Centre Excursionista, en el seu vintè aniversari, tot admirant-ne la labor benemerita,
expressió i resultat d'un fervor, d'una perseve-
rancia i d'un encert en la tasca col·lectiva
veritablement exemplars.

6 desembre 1935

J. Vallfakener

Admirat, com sempre, del treball
constant del Centre Excursionista de
Porreres m'he trobat satisfet amb el
motiu del seu vintè aniversari.

3 juny 1936

Bon Va

Desitjo que l'amor als vells monu-
ments de Catalunya, que en aquest Cen-
tre Excursionista, siga cada dia mes
fort i consistent en be del seu pa-
trimoni artistic.

13 des. 35.

J. M. Taltà

Desitjo que l'Excursionisme que ha plasmat
la Renaixença catalana continue influent espi-
ritualment al nostre poble.

20.12.35.

A. Gineras

Que l'excursionisme vingui a
proporcionar en aquest Centre que
ja compleix 25 anys de vida a la
que desitja per la prosperitat
de Catalunya.

J. M. Taltà

10-I-1936

Faura i Sureda

Centre Excursionista
de Terrassa

centre@ceterrassa.cat
www.ce-terrassa.cat

